

TÜSİAD

TÜSİAD REKABET HUKUKU ÇALIŞTAYLARI

Rekabet Hukukunda
Sektörel Tartışmalar:
Bankacılık Çalıştayı
Deşifre Metni

18 Ekim 2016

TÜSİAD REKABET HUKUKU ÇALIŞTAYLARI

Rekabet Hukukunda Sektörel Tartışmalar: Bankacılık Çalıştayı Deşifre Metni

18 Ekim 2016

Kasım 2016

(Yayın no: TÜSİAD- T/2016,10-582)

Meşrutiyet Cad. No:46 34420 Tepebaşı / İstanbul
Telefon: (0 212) 249 19 29 Faks: (0 212) 249 13 50
www.tusiad.org

© 2016, TÜSİAD

"Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK.'nu uyarınca, kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz."

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında, Anayasamızın ve Dernekler Kanunu" nun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, insan hakları evrensel ilkelerinin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamayı amaçlar. TÜSİAD, Atatürk" ün öngördüğü hedef ve ilkeler doğrultusunda, Türkiye" nin çağdaş uygarlık düzeyini yakalama ve aşma anlayışı içinde, kadın-erkek eşitliğini, siyaset, ekonomi ve eğitim açısından gözetilen iş insanlarının toplumun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancıyla, yukarıda sunulan ana gayenin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla çalışmalar gerçekleştirir.

TÜSİAD, kamu yararına çalışan Türk iş dünyasının temsil örgütü olarak, girişimcilerin evrensel iş ahlaki ilkelerine uygun faaliyet göstermesi yönünde çaba sarf eder; küreselleşme sürecinde Türk rekabet gücünün ve toplumsal refahın, istihdamın, verimliliğin, yenilikçilik kapasitesinin ve eğitimin kapsam ve kalitesinin sürekli artırılması yoluyla yükseltilmesini esas alır.

TÜSİAD, toplumsal barış ve uzlaşmanın sürdürüldüğü bir ortamda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasında bölgesel ve sektörel potansiyelleri en iyi şekilde değerlendirerek ulusal ekonomik politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur. Türkiye" nin küresel rekabet düzeyinde tanıtımına katkıda bulunur, Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecini desteklemek üzere uluslararası siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişki, iletişim, temsil ve işbirliği ağlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapar. Uluslararası entegrasyonu ve etkileşimi, bölgesel ve yerel gelişmeyi hızlandırmak için araştırma yapar, görüş oluşturur, projeler geliştirir ve bu kapsamda etkinlikler düzenler.

TÜSİAD, Türk iş dünyası adına, bu çerçevede oluşan görüş ve önerilerini Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)" ne, hükümete, diğer devletlere, uluslararası kuruluşlara ve kamuoyuna doğrudan ya da dolaylı olarak basın ve diğer araçlar aracılığı ile ileterek, yukarıdaki amaçlar doğrultusunda düşünce ve hareket birliği oluşturmayı hedefler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalışma Grubu, Türkiye’de sanayi ve şirket kesiminin rekabet gücünü olumlu yönde etkileyecek ve rekabetçi piyasa yapısının sağlıklı işlemlerini sağlayacak rekabet politikasının oluşmasına katkı vermektedir. Mevzuat çalışmalarına görüş iletmenin yanı sıra, 2007 yılından bu yana farklı temalarda Rekabet Kurumu ile işbirliği içinde düzenlediği toplantılar, seminerler ve çalıştaylar ile rekabet kültürünün yerleşmesine büyük katkı sağlarken öte yandan etkili görüş alışverişine de imkan tanımaktadır. Bu kapsamda 2016 yılı itibari ile gerçekleştirdiği Rekabet Hukuku Çalıştayları serisi ile TÜSİAD üyeleri ve üye kuruluşların çalışanlarında rekabet hukukuna ilişkin bilgi ve farkındalığın artırılmasını ve üyeler arasında bilgi alışverişinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalıştaylarının dördüncüsü 18 Ekim 2016 tarihinde “Rekabet Hukukunda Sektörel Tartışmalar: Bankacılık” başlığıyla gerçekleştirilmiştir. Rekabet Kurumu Kıdemli Uzmanı Esin Aygün başkanlığında gerçekleştirilen çalıştayda TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalışma Grubu Başkanı Av. Gönenç Gürkaynak, Yapı Kredi Bankası Rekabet Hukuku Danışmanı Oğuz Karakoç ve Hergüner Bilgen Özeke Avukatlık Ortaklığı Kıdemli Rekabet Hukuku Danışmanı Süleyman Cengiz konuşmacı olarak yer almıştır.

Bu çalışma, 18 Ekim 2016 tarihinde “Rekabet Hukukunda Sektörel Tartışmalar: Bankacılık” çalıştayında gerçekleştirilen konuşmaları ve sunumları içermektedir.

Kasım 2016

AV. GÖNENÇ GÜRKAYNAK: Bildiğiniz üzere, TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalışma Grubu olarak her iki ayda bir toplantı düzenliyor ve belli rekabet hukuku meselelerini tartışıyoruz. TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalışma Grubu Başkanı olarak ben ve beraber çalıştığım kişiler, bu çalışma grubunun onayına bazı konu önerileri sunuyoruz. Hep beraber mutabık kalıyoruz ve o konuyu masaya yatırmaya karar veriyoruz. Her çalıştayda bir kurum içi çalışan, bir hukuk müşaviri ya da uygulama sorumlusu, bir serbest avukat yahut danışman ve bir de Rekabet Kurumundan uzman ile bu konuları ele alıyoruz. Bu sefer daha farklı bir diziliş yaptık. Ben normalde hep oturum başkanı oluyorum ve içerik sağlayan kişi olmuyorum, yeri geldikçe bazı gözlemlerimi aktarma fırsatı buluyorum. Bu seferki toplantımızın oturum başkanı, Esin Aygün, Rekabet Kurumunun kıdemli uzmanlarından biri, bankacılık sektörüne fevkalade aşina. Ben bu defa konuşmacılardan biriyim. Bu bağlamda ben sözü izninizle hem konuşma sırasını takip etmek, hem de kendi gözlemlerini uygun bulduğu şekilde aktarmak üzere Esin Hanım'a bırakıyorum. Kendisine tekrar TÜSİAD Rekabet Hukuku Çalışma Grubu'nun davetini kırmadığı için teşekkür ederim.

ESİN AYGÜN: Çok teşekkürler Gönenç Bey. Öncelikle ben de tüm katılımcılara ve bu davet için TÜSİAD'a teşekkür ediyorum. Aslında bankacılık sektörünü anlatmama ya da öneminden bahsetmeme çok gerek yok çünkü finansal hizmetlerdeki ağırlığı, ekonomik büyümedeki rolü nedeniyle bankacılık sektörü Rekabet Kurumu nezdinde de çok ciddi bir öneme sahip. Dolayısıyla bankacılık sektöründe alınan kararların analizi, takibi ve güncel gelişmelerin de bu şekilde çalıştaylarla takip edilmesi bizim açımızdan çok önem taşıyor. Bir de biz uygulayıcılar açısından bankacılık sektörünün şöyle bir zorluğu var; aslında bankacılık deniyor, çok homojen gibi anlaşıyor ama her ürünün, her hizmet dalının ayrı bir teknik inceleme gerektirdiğini görüyoruz. Gelen her dosyada önceki kararlara baksak da yeniden ve yeniden inceleme ve araştırma yapma durumunda kalıyoruz. Bunun dışında çok yoğun bir regülasyona tabi olması da aslında onu diğer sektörlerden farklı kılıyor. Tabi ki bu şekilde başka sektörler de var ama bankacılıkta diğer sektörel otoritelerle, düzenleyicilerle sürekli bir işbirliği halinde olmamız gerekiyor. Zira dosya konusunun ilgili regülasyon kapsamında olup olmadığı veya kendine has koşullarının neler olduğunun ayrıntılı şekilde analiz edilmesi gerekiyor. Zaten aslında alınan kararlar da bankacılık sektörünün geçmişten günümüze nasıl şekillendiğini bize gösteriyor. Benkar'la başlayan, BKM kararı, banka promosyonu ve 2013 yılında alınan çok ünlü banka kararıyla devam eden soruşturmalar bambaşka bir noktaya getirmiş oldu bizi. Çok ciddi bir

farkındalık oluşturduğunu düşünüyoruz, hem kurum nezdinde, hem uygulayıcılar ve paydaşlar nezdinde. Dolayısıyla bankacılık konusundaki rekabet uyumunun, farkındalığın ve rekabet kültürünün de çok arttığını düşünüyoruz. Zira rekabet kuralları aslında sadece soruşturmayla değil, muafiyet menfi tespit kararlarıyla da uygulanmaya devam ediyor.

Benim temel tespitlerim bu şekilde. Bugün bize her seferinde aslında öğrenmenin sonu yokmuş dedirten bankacılık sektörünü yeniden ve başka bir gözle dinlemek için buradayız. Sözü çok fazla uzatmadan değerli uygulayıcılara bırakmak istiyorum ve Süleyman Bey’le başlayalım istiyorum.

SÜLEYMAN CENGİZ: Teşekkür ederim, hoş geldiniz. Bu oldukça uzun bir sunuşun kısaltılmış hali, epey bir bölümünü atıp bugüne yaraşır, kısa ve hızlı bir sunuş çıkarmaya çalıştım. LIBOR ve Foreks skandallarını muhakkak duymuşsunuzdur, basında çok geniş yer aldı, dünya basınında daha da geniş yer aldı, hala daha görmeye devam ediyoruz. Ara ara mahkeme kararları, düzenleyici otoritelerin Foreks ve LIBOR skandalları ışığında yeni bir şeyleri düzeltmenin yolunu bulmaları ve bunu kamuoyuyla paylaşmaları şeklinde sürekli gündeme gelen konular. LIBOR skandalı patladığında yer yerinden oynadı dünyada, dünya tersine döndü ve bu konuda çalışan pek çok kişi bunun gelmiş geçmiş en büyük finansal sahtekârlık olduğuna ilişkin ifadeler kullandı. Sonunda da çok büyük cezalar çıktı, en son galiba çeşit çeşit otoriteler tarafından verilen toplam ceza miktarı 9 milyar dolara ulaşmıştı, onlara ayrı ayrı değineceğim.

Bankacılık deyince, Esin Hanım’ın da biraz önce ifade ettiği gibi öğrenmenin sonu yok, biz de öğrenmeye devam ediyoruz. Yaratıcılığın da sonu yok. 1997’de rekabet uzman yardımcısı olarak başlayıp devam eden süreçte, ilk ekmek dosyasında çalıştım, arkasından çeşit çeşit sektörlerde çalıştım. Biz yerinde incelemeye gittiğimizde insanlar “rekabet diye bir şey mi varmış, ne yapıyormuşuz?” diye soruyorlardı ya da “rekabeti bozuyormuşsunuz?” dediğimizde “rekabet mi, haşa, biz atamızdan babamızdan öyle görmedik, bizde asla olmaz!” türünden cevaplar geliyordu. Genelde de beklenen cevaplardı, biz tatlı tatlı anlatıyorduk ama hiçbir zaman bankacılık sektöründen beklenmiyordu çünkü LIBOR skandalında işin içine karışan uluslararası isimlere baktığımızda; University of Pennsylvania Wharton Business School’dan isimler var, Harvard Business School’dan tutuklananlar ya da hakkında soruşturma yapılanlar var. Sonunda da şuna geldik; demek ki sektörden sektöre fark yok, rekabet hukuku her sektörde ihlal edilebiliyormuş.

Bu skandalların şöyle enteresan bir tarafı var; pazar çok sofistike, bir de bankacılık sektörü değişik bir sektör. Rekabet ya da ekonomi açısından baktığınızda bankacılık sektörünün en enteresan unsurlarından biri, maliyetini bilmemesi. Maliyet olup bittikten sonra ancak öğrenebiliyor, yani reel sektör kuruluşları iyi kötü bir maliyet fonksiyonu oluşturabiliyorken, bankacıların en temel maliyet belirleyicilerinden, parametrelerinden olan faizin 5 tane temel unsuru var ve bunların hiçbirini bilmiyorsunuz. Bunların hepsi rassal bir sürece tabi ve ancak ileride bugünden olacağı bilinmeyen bir takım olaylar gerçekleştiğinde ortaya çıkacak rakamlar ya da parametreler. Böyle olunca da, bankacılıkta bilgi arayışı, bilgi değişimi aslında bir zorunluluk. Bu olmadan kendi maliyet fonksiyonunuzu oluşturamıyorsunuz, maliyet fonksiyonunuzu oluşturamayınca da fiyatınızı oluşturamıyorsunuz. Bunun yarattığı bu bilgi açlığı, bilgi peşinde koşma isteği de öncelikle LIBOR denilen yapının ortaya çıkmasını sağlıyor ki, bu tamamen meşru bir yapı. Fakat burada bir adım daha ileri gidilip LIBOR istismar edilmiş. LIBOR'un içinde ancak LIBOR'u aşan illegal bilgi değişimleri olmuş.

Burada en önemli değişken risksiz faiz oranı, çünkü diğerleri nispeten dar pazar bölümlerinde ortaya çıkarken, risksiz faiz oranı ekonominin tamamıyla ilgili bir parametre. Ekonomideki insanların davranışsal bir özelliğinden türüyor, pek çok tanımı var risksiz faiz oranının. Esasen LIBOR, risksiz faiz oranının yerine geçmek için geliştirilmiş bir gösterge faiz oranı. Gerçek risksiz faiz oranını bilemediğiniz için- çünkü milyarlarca değişken çerçevesinde ortaya çıkıyor- her kişinin durumuna göre değişebilen bir rakam. Bunu en iyi temsil edecek olan değişken nedir? Londra'da son derece güvenilir, son derece yüksek kredi alma kapasitesine sahip bankaların bir günde saat 11'den önce makul miktardaki bir borcu başka bir bankadan alabilecekleri faiz oranı LIBOR. Biraz sonra değineceğim, aslında bir tane LIBOR yok, bugün itibarıyla 35 tane var, bu sorunlar çıktığında 150 tane vardı, 150'den 35'e indirildi. London Interbank Offer Rate, bu BBA London Interbank Offer Rate idi, sonra BBA'ı işten attılar çünkü ortaya böyle büyük bir sorun çıktı, şu anda ICE Libor kullanılıyor, yeni bir LIBOR. Aşağı yukarı aynı yöntem uygulanıyor fakat yeni bir şirket tarafından, yeni bir yapı tarafından üretilip, denetleniyor. 1980'lere gelindiğinde ortada LIBOR diye de bir şey yok. Hemen öncesinde daha ziyade Amerika Birleşik Devletleri devlet tahvillerinin faiz oranları risksiz faiz oranı olarak kullanılıyor fakat bir ülkenin tahvilini risksiz faiz oranının göstergesi olarak kullanırsanız, o ülkenin iç politikasından kaynaklanacak riskleri uluslararasılaştırmış olursunuz. Başka bir deyişle Londra'daki bir yatırımcı için Amerika Birleşik Devletleri'nin tahvil oranları çok da iyi bir risksiz faiz oranı değil.

Bunun üzerine de LIBOR geliştiriliyor, 1986'dan itibaren de hesaplanıp dünyayla paylaşılmaya başlanan bir oran. 15 farklı vadede, 1 gün, 2 gün, 3 gün... 7 güne kadar çıkıyor, sonra 15 gün, 30 gün, 1 ay, 2 ay, 3 ay vs. diye 15 farklı vadede 10 farklı para birimi için hesaplanıyordu. 150 tane LIBOR her gün açıklanıyordu. Burada şöyle bir sorun var; bu kadar çok LIBOR olunca bunların önemli bir bölümünün aslında hiçbir işleme tabi olmaması gibi bir durumla karşılaşıyordu. Mesela atıyorum Yeni Zelanda Doları 7 aylık vadede LIBOR, o gün için Yeni Zelanda Dolarından 7 aylık vadede bir kredi alınmadıysa LIBOR'u tahmin etmeniz gerekiyor. Bankaların da bazı para birimlerinin bazı valördeki LIBOR'larını tahmin etmeleri gibi bir durum ortaya çıkıyordu. Bunu ortadan kaldırmak için zaten bu sayılar azaltıldı, vade sayıları azaltıldı, para birimi sayıları azaltıldı.

Her şey 11.10'dan önce olup bitiyor, 11.10'da açıklanıyor ve hemen arkasından da katılımcı her bir bankanın bildirimi açıklanıyordu. Sistemin en zayıf noktalarından birisi buydu. Panele dahil olan belli bir sayıda banka bunları veriyordu, her bir para birimi için farklı bankalardan oluşan paneller var. Amerikan Dolarına 16 tane banka tahminde bulunuyorsa, Yeni Zelanda Dolarına 3 tane, şu an itibariyle Japon Yenine galiba 3 tane banka kotasyon veriyor, onlar üzerinden hesaplanıyor LIBOR. Bu kotasyonlar eskiden işlemlerin ardından açıklanıyordu, daha öncesinde bildirilmiyordu, meğer bildiriyorlarmış, ayrı konu, bütün sorun oradan çıktı zaten. Ama teorik olarak önceden bilmiyorlardı, bildikleri öğrenilince kıyamet koptu. En önemlileri, Amerikan Doları, Pound, Euro, Japon Yeni ve İsviçre Frangı. 15 vade, 10 tane para birimiyle çarpınca 150 çıkıyor ortaya.

Rekabet hukuku bakış açısından durum nedir peki? LIBOR aslında bir yatay işbirliği anlaşmasıdır. Bir grup banka ya da para birimine bağlı olarak değişen sayıda banka gruplarının, o para birimine ilişkin son derece stratejik bir bilgiyi bir merkezde toplayıp, işleyip, sonra bütün dünyaya dağıttıkları bir yatay işbirliği anlaşması. Fakat rekabet anlamında herhangi bir sorun yaratmıyor ve bizde başvurmuş olsaydı bireysel muafiyet alabilecek türden bir anlaşma, o yüzden de sorun yaşamadan - en azından böyle çalıştığı farz edildiği için - uzun yıllar çalıştı bu sistem. Ama sistemin zayıf noktaları vardı ve sonunda da çöktü. Bu kadar bankacının kurduğu BBA'nın yönettiği LIBOR sistemi; bu işe son derece hâkim bankacılar, finansçılar tarafından

kurulmuş, yönetilen bir sistemdi, başarısız oldu. Problem nereden çıktı ya da yapılanlar niye yapılabilirdi? Burada süreç tasarımına ilişkin çok büyük bir problem vardı.

LIBOR

- **Bankaların bildirimleri: 1-1-1-2-2-2-3-3-3-4-4-4**
- **Birinci ve dördüncü çeyrekleri (quartile) attıktan sonra kalanlar:**
 - 2-2-2-3-3-3
 - **LIBOR: %2.5**
- **Yüksek faiz ödeyenlerden birinin yanıltıcı bildirimde bulunduğunu düşünelim:**
 - 2-2-2-3-3-1
 - **LIBOR: %2.17**
- **Fark 33 bps**
- **Ortadaki iki çeyrekteyseniz, kendiniz de etkileyebilirsiniz. Günlük olarak bildirimlerin açıklanması, bunu bilmeyi kolaylaştırıyor.**

Hergüner Bilgen Özeke
Kurumsal Özgürlük Akademi Kurumculuğu

11

Örnek olarak böyle bir sayı serisinden yola çıkarak açıklamaya çalıştım. Sistemde şu yapılıyor; bütün bankalar bildirimlerini yapıyor, bildirimler küçükten büyüğe ya da büyüktten küçüğe sıralanıyor, baştan ve sondan yani en büyük ve en küçük birer çeyrek atılıyor. Buradaki sıralamada 1'ler ve 4'ler atılıyor, en küçük bildirim ve en büyük bildirimde bulunanları atıyorsunuz. Geriye ortadaki grup, bu örnekte 12 taneden ortadaki 6 tane, kalmış oluyor. Bunların da ortalamasını alıyorsunuz, yüzde 2,5 buradaki örnekte. Sistemin bu şekilde işleyeceği varsayıldı, böyle kuruldu her şey. Peki, birisi bu sistemi manipüle etmek isterse ne yapmalı? Çok düşük verirsiniz atılıyorsunuz, çok yüksek verirsiniz de atılıyorsunuz. Ortada bir yerde kalabilirsiniz, işte o zaman böyle küçücük bir oynama marjınız oluyor. Fakat bankacılıkta BPS'lerle işlem yapıldığı için, 1 baz puan yüzde 1'in yüzde 1'i anlamında, yani faizin yüzde 1'i. Burada 3 olması gereken yerde 1 bildirirse, bunu 0,03 olarak düşünürseniz ve 0,01 olarak bildirirse, buradaki örnekte dahi 2,17'ye iniyor bir araya getirilmiş rakam, ki bu çok kaba bir hesaplama. Normalde yıllık oran olarak kullanıldığı için ortaya çıkarırsanız daha da belirgin bir fark ortaya çıkacak. Burada bile sonuçta yüzde 33 BPS'lik bir fark ortaya çıkıyor, yapılan da buydu. Biraz önce bahsettim, günlük olarak bildirimler açıklandığı için herkes bir sonraki gün

ortada kimin olacağını üç aşağı beş yukarı biliyordu, çünkü bir önceki gün kim oradaysa bir sonraki gün de aşağı yukarı aynı bankalar oralarda olacak, o 6 kişiden biri. O 6 kişiden birine telefonu açıp bir şişe viski önerenler, bunu yapmayı becerirse onunla 50 bin dolarlık iş yapacağını vaat edenler, hatta daha ileri tekliflerde bulunanlar dahi olmuş, internette alıntıları var.

Bir de SWAP mekanizması var. Benim bir gelir akımım var, diyelim ki Türk Lirası olarak belli bir miktar yaptığım bir yatırımdan para alıyorum. Gelin görün ki bir Amerikan şirketiym ve Türk Lirası olarak para elde ediyor olmak beni bir döviz riskine maruz bırakıyor, çünkü Amerikan Doları yükseldikçe benim Türk Lirası olarak gelirim Amerika Birleşik Devletleri'ndeki para karşılığı düşüyor, bu da benim finansallarımı bozuyor ve bunu sevmiyorum. Başka bir Türk şirketi buluyorum, o da Dolar olarak gelir elde ediyor ve aynı durum onun için tersten geçerli. Şöyle bir şey yapıyoruz; ben Türk Lirası olarak kazandığım paranın bugün itibariyle 100 milyon Dolara tekabül eden bölümünün aylık ödemesini, yıllık ödemesini ona veriyorum, o da Dolar olarak kazandığı paranın ödemesini bana veriyor, böylece ikimizin de sorunu çözülmüş oluyor, bu SWAP oluyor. Bu işlemi yapacak şirketler birbirini bulamadıkları için ya da bu çok büyük bir sorun olduğu için, ortada bir banka oluyor, bu bir *dealer* banka ya da *broker* banka. Ben kendi Dolar gelirim bankaya veriyorum, o bana Türk Lirası veriyor, benden aldığı Doları öbür taraftaki adama veriyor, ondan da Türk Lirası alıyor. Bu işin sonunda banka para kazanmıyor. Banka para kazanmıyor derken, kendi parası el değiştirmedeği için bankanın bu anlamda bir portföyü yok fakat yaptığı işlemlerden bindeler üzerinden komisyonlar alarak para kazanıyor. Güzel, fakat banka için de bu iki kişiyi bulmak çok kolay değil, üç kişi oluyor ve giderek bunlar 100 bin kişi oluyor. 100 bin kişinin kimisi 1 milyon, kimisi 1,5 milyar, kimisi 15 bin Dolarlar verip Türk Liraları alıyor ve inanılmaz para akımları oluyor. Günün sonunda banka ender olarak bu akımları sıfırlayabiliyor, aktif ile pasifi ender olarak birbirini tam karşılıyor ve banka pozisyon almak zorunda kalıyor. Ya Türk Lirasına yatırım yapıyor duruma göre, hangi taraftan daha çok geldiyse ya da Dolara yatırım yapıyor. Fakat bir banka için bu istenir bir durum değil, bankalar bu tür yatırımlar yapmazlar. Bankaların bağlı kuruluşları olan yatırım kuruluşları bu tür işleri yaparlar, onlar da farklı bir takım yatırım kurallarına tabi olarak bu işleri yaparlar. Peki, ama elinizde bir portföy var ve patlamasını da istemiyoruz, işte o zaman o ortadaki 6 kişiden birini arıyorsunuz durumunuza göre, diyorsunuz ki benim yarın itibariyle pozisyonumda böyle bir şey var, bunu kapatacağım ve LIBOR yüksek çıkarsa çok para vereceğim ya da LIBOR düşük

çıkarsa bana çok para verecekler, sana en iyisinden bir şişe viski, ne yap et, bunu oynatabildiğin kadar aşağı ya da yukarı oynat. LIBOR skandalı buydu.

Barclays ile başladı bu, daha doğrusu nerede başladığı tam bilinmiyor da, Barclays'de bir uyum müdürü ilk kez bir şeylerin tuhaf olduğundan şüphelenip, ilgililerle konuşmaya başladı, hatta FED ile konuştu ve bütün konuşmanın transkripti internette var. Başka bir çalışan yine kendi yöneticisini bu konularda uyarıyor. Bunların hepsi bir yana, bunlar başlamadan önce dahi akademisyenler bu LIBOR'da bir şeylerin tuhaf gittiğini ta 2000'lerden, hatta 90'ların sonundan itibaren yazıp çizmeye başlıyorlar, istatistik olarak ortaya çıkmaması gereken manzaralar çıkıyor. LIBOR bir gün oradayken bir gün burada, hatta bankalar belirli bir faiz oranından kredi alabileceklerini bildirip, daha düşük faiz oranından kredi veriyorlar, banka kendisi alabileceğinden daha düşük faizle nasıl kredi veriyor türünden sorular medyada da gündeme geliyor. Ama ilk böyle çığ gibi top burada yuvarlanmaya başlıyor. Barclays'den birinin FED'i araması, arkasından birkaç kişinin daha böyle yapmasıyla birlikte zaten Barclays pişmanlığa başvuruyor. Delilleri veriyor, çok önemli ceza avantajları elde ediyor ve diğerlerini de yerine göre *Department of Justice*'e ya da CMA'ya da FSA'ye, artık kim yakaladıysa onları teslim ediyor.

LIBOR SKANDALI

- **Nisan 2008'de bir New York FED görevlisi LIBOR bildirimlerindeki sorunlara ilişkin olarak Barclays çalışanını ayrıntılı şekilde sorguluyor.**
- **Nisan 2008'de WSJ bankaların bilinçli olarak düşük LIBOR bildirimlerinde bulunduklarına ilişkin bir haber yayınlıyor.**
- **Barclays – BBA görüşmesi:**
 - "We're clean, but we're dirty-clean, rather than clean-clean."
 - "No one's clean-clean!"

Barclays ile BBA'in görüşmesinden küçük bir alıntı; *"we are clean but we are dirty clean rather than clean clean"* demiş, öbürküler de *"no one's clean clean"* diyor. Yani bir şeylerin böyle bir tuhaf olduğu genel itibariyle zaten biliniyor ama çok da kimse ses çıkarmıyor. Bir de ne zaman LIBOR'un güvenilirliğine, tutarlılığına ilişkin bir akademik çalışma yapılırsa, LIBOR birden bire toparlanıyor, LIBOR bir bakıyorsun olmasi gereken yerlere doğru bir yükseliyor, ya da oralara doğru düşüyor. Bunlar tabi sonradan dikkat çekiyor, bunların bir kısmı retrospektif tespitler. O dönemin FED New York Başkanı İngiltere'ye gidiyor, çok kapsamlı görüşmeler yapılıyor, bu işi nasıl düzeltiriz diye çünkü LIBOR'daki her türlü sorun Amerika Birleşik Devletleri'ni ve bütün finans dünyasını etkiliyor.

LIBOR SKANDALI

- **UBS Trader ile interdealer broker arasında geçen yazışma:**
«if you keep 6s [i.e., the six-month JPY Libor rate] unchanged today ... I will f—ing do one humongous deal with you ... Like a 50,000 buck deal, whatever ... I need you to keep it as low as possible ... if you do that I'll pay you, you know, 50,000 dollars, 100,000 dollars... whatever you want ... I'm a man of my word.»
- **Bu yazışmanın ardından broker UBS ile 250.000 Doların üzerinde komisyon kazandığı işlemler gerçekleştirmiştir.**

Burada bir diğer anlaşma metni, bunların tabi Türkçe versiyonlarını Esin Hanım ve meslektaşlarının çalışmalarından biz Rekabet Kurumunun kararlarından da okuma fırsatı elde ettik. Burada LIBOR ne kadar düşük olursa o kadar iyi olacak konusunda mutabık kalıyorlar.

LIBOR SKANDALI

- **2 Nisan 2008, Instant messaging, RBS traderları**
“Nice Libor,”
“Our six-month fixing moved the entire fixing, hahahah.”

Burada başarısıyla gurur duyan bir trader var.

LIBOR SKANDALI

- “It’s just amazing how Libor fixing can make you that much money or lose if opposite,”
“It’s a cartel now in London.”
- “Must be damn difficult to trade man,”
“Especially you not in the loop.”

Şurada bir şey var, “it’s a cartel now in London” demiş adam. Şimdi bu tür şeyleri daha sonra tabi Department of Justice’a, CMA’a, Rekabet Kurumuna, Bundeskartellamt’a anlatmanız çok zor, biz öyle dedik ama aslında rekabeti ihlal etmemiştik, bak sana izah edeyim falan dediğinizde, çok ciddiye alınmıyor tabi o ifadeler. Bunların acısını çıkardı otoriteler. Muazzam cezalar, toplam 9 milyar doları buldu. En son galiba Deutsche Bank ödemeyi kabul etti, en uzun direnen de Deutsche Bank oldu. Davalar açıldı ama en son anlaşma yapıldı, galiba o da bu

senenin Mayıs ayı civarlarında, 2,5 milyar dolar ceza ödedi, boşuna değil yani o kadar uğraşmaları. Bütün bu soruşturma birçok kanaldan yürüdü. Bir tarafta finansal otoriteler diğer taraftan da rekabet otoriteleri soruşturma yaptı. 200 ona, 500 ona, 1,500 ona şeklinde bir sürü cezalar ödendi, hepsini topladığınızda 9 milyar Dolar gibi muazzam bir rakam çıktı ortaya.

Foreks, döviz kurlarıyla ilgili olarak aynı şeyin yapılması fakat döviz kurlarının bir LIBOR'u yok. Döviz kurları yapılan işlemler üzerinden her gün bir dakikalık bir bantta hesaplanıyor. 30 saniye önce, 30 saniye sonrasında gerçekleşen işlemlerin ortalamasını alıp o gün için gösterge döviz kurunu belirliyorsunuz. Döviz kurlarında LIBOR olmadığı için bu döviz kurlarında yapılan aslında LIBOR'dan çok daha oturaklı bir karteldi. Açık bir şekilde yapmışlar, hatta *chatroom* açmışlar, isimleri "*The Cartel, The Banditsclub, The Mafia, One Team One Dream*" ve bütün bu olaylar orada örgütlenmiş. Üç tane stratejileri var. Birincisinde bir müşterinizin çok büyük bir işlem yapacağını öğreniyorsunuz, hemen öncesinde gidip siz kendi pozisyonunuzu alıp, sonra müşterinin işlemini yapıp, onun sebep olduğu yükselişle birlikte kendi pozisyonunuzu kapatıp, aradaki farkı alıp çıkıyorsunuz. Döviz kuru gösterge oranları hesaplanırken işlem büyüklüğü dikkate alınmadığı için o 30 saniye başlamadan önce, zaten yapacakları işlemleri minik minik parçalara ayırıp, 30 saniye içerisinde seri bir şekilde hepsini yapıp, döviz kurunu manipüle ediyorlar. İşlem yapılacaktı gibi bir izlenim uyandırıp, bunların gerçekleştirilmeyeceğini bilmelerine rağmen, karşılıklı talimatlar geçiyorlar. Bunların hepsi sistemde görünüyor ve üçüncü kişiler sisteme baktığında; "büyük bir talep var, biz de hemen pozisyon alalım" deyip, alıyorlar, sonra onlara satıp çıkıyorlar. Burada da yine muazzam cezalar verildi, 11 milyar dolar olabilir, emin değilim. Çok daha fazla otorite girdi işin içine. *Controller Conduct Authority, Department of Justice* toplam 5,7 milyar Dolar para cezası verildi diyor ama bu bir senelik bir rakam. Bu işin sonunda foreks sistemi de revize edildi, o 30 saniyelik bant kaldırıldı, 2,5 dakikaya çıkarıldı, 2,5 artı, 2,5 eksi olacak şekilde, haliyle 5 dakika. Bu da şu demek; eğer bir *Bandit Club*'ınız ya da bir *One Dream One Team*'iniz varsa bile, o 5 dakikalık zaman içerisinde bütün dünyada gerçekleşecek foreks işlemlerini etkilemeniz mümkün olmadığı için, bu sistem çok daha sağlıklı bir hale getirilmiş oldu. AB'de CDS ile ilgili soruşturmalar yapıldı. Bugün itibariyle buralar biraz duruldu. Durulmasının en önemli sebeplerinden birisi, Avrupa Birliği çok kapsamlı regülasyonlar çıkardı, eğer Avrupa Birliği'nde *benchmark index* çıkaracaksanız, tabi olduğunuz muazzam regülasyonlar var. Bir iki sene önceki gibi, birkaç tane sayıyı aldım böldüm

ve bunları yayınladım diyemiyorsunuz artık. Süremi aşmadığımı ve sizleri de sıkmadığımı umuyorum. Çok teşekkür ederim.

ESİN AYGÜN: Teşekkür ediyoruz Süleyman Bey'e, bu ayrıntılı ve güzel teknik sunum için. Bizler için de çok faydası oldu. Sözü Oğuz Bey'e bırakmak istiyorum.

OĞUZ KARAKOÇ: Merhabalar, herkese teşekkürler. Her ne kadar köşede Yapı Kredi yazsa da bu sunumdaki görüşlerimin kişisel görüşlerim olduğunu, kurumumu bağlamaması gerektiğini söylemek isterim. Bugün size neler anlatacağım? Öncelikle temel verilerle Türk bankacılık sektörünün önemli verilerine yer vereceğim, rekabet kurallarına uyum açısından bankaların karşılaşılabileceği güçlüklerden ve bir banka rekabet danışmanının sektöre ilişkin görüşlerinden bahsedeceğim. Ardından 2013 tarihli yabancı para, çek takas, muafiyet kararı, karardan çıkarılabilecek dersler ve bizim bankada neler yapıyoruz, biraz da onlara değineceğim.

Temel Verilerle Türk Bankacılık Sektörü

- 34 mevduat bankası, 13 kalkınma ve yatırım bankası, 5 katılım bankası
 - **TOPLAM 52 BANKA**
- Sektörün aktif büyüklüğü 2.349.918 milyon TL (yaklaşık 816 milyar dolar, Haz. 2016 itibariyle)
 - Toplam Kredi ve Alacaklar 1.543 milyar TL
 - Toplam Mevduat 1.318 milyar TL
 - Toplam Özkaynak 272 milyar TL
- Avrupa'nın en büyük bankası HSBC Holdings'in aktif büyüklüğü ise 2,6 trilyon dolar
- Türkiye'deki tüm bankaları lağvedip tek bir banka kursak, Avrupa'nın ancak 17. bankası olurdu.

Türk bankacılık sektörü, 34 mevduat, 13 kalkınma ve yatırım bankası ve 5 katılım bankasıyla 52 bankadan oluşuyor. Sektörün aktif büyüklüğü 2,350 trilyon TL. Bu da yaklaşık olarak 816 milyar Dolarlık bir büyüklük yapıyor Haziran 2016 itibariyle. Ama rakamlar gözünüzü fazla korkutmasın, aslında aşağıya baktığımızda Avrupa'nın en büyük bankası HSBC'nin aktifleri 2,6 trilyon Dolar. Yani bizim bütün bankaları, anlı şanlı bankaları yıkıp bir tane Türk bankacılık sektörü bankası kursanız, Avrupa'nın ancak 17. büyük bankası olurdu. Buradan aslında şu da çıkıyor; büyük bir ülke ama bankacılık sektörünün hala gelişmesi lazım. Bir sonraki slaytta zaten

göreceğiz, bankacılık sektörü aktif büyüklüğünün gayri safi milli hasılaya oranı yüzde 114. Bu gelişmiş ülkelerde 200-250 dolayında, Lüksemburg'da yüzde 400. Bu bankacılık sektörünün genel ekonomiye yönelik büyüklüğü konusunda bir fikir veriyor. Dolayısıyla, bizim büyüyen bir ülkemiz ve ekonomimiz var ama kalkınmanın finansmanı için bankacılık sektörünün daha da büyümesi gerekiyor. Sektörde diğer verilere baktığımızda, toplam krediler ve alacaklar 1,5 trilyon TL, toplam mevduat olarak 1,3 trilyon TL'yi bankalara yatırmışlar ve işadamları ve gruplar, 272 milyarlık öz kaynağı bankacılık sektörüne sunmuşlar.

Temel Verilerle Türk Bankacılık Sektörü

- Sektör aktif toplamı/GSYİH oranı %114
- İlk 5 bankanın sektör içindeki payı

	Toplam Aktifler	Toplam Kredi ve Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar
%	57	55	59	57

- İlk 5 banka Aktifleri/ Toplam Aktifler
- Yunanistan %93, Hollanda %82, Portekiz %70, Belçika %64, İspanya %55, Fransa %46 (ECB, Ekim 2014)

Biz rekabetçilerin sevdiği bir gösterge vardır, ilk 5 bankanın sektör içindeki payı. En büyük 5 kuruluşun sektörden aldığı pay bize ne kadar konsantre ve yoğunlaşmış bir pazar olduğunu gösterir. Ancak burada eğer karşılaştırma yapıyorsak, başka ülkelerle yapmamız, başka ülkelerin bankacılık sektörleriyle karşılaştırmamız gerekiyor çünkü ekonominin diğer sektörleri çok iyi bir *benchmark* oluşturmuyor. Avrupa'dan, gelişmiş ülkelere baktığımızda, 93, 80, 70 görüyoruz, İspanya bize benzer, Fransa biraz daha düşük ama genel, dolayısıyla bizim ilk 5 bankamızın konsantrasyon düzeyinin aslında orta yoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Belli başlı bankalar tamamen sistemi domine ediyor ifadesi pek geçerli değil. Ağırlıklı olarak daha yoğunlaşmış ülkeler var, dolayısıyla bizim pazarımızın o kadar yoğunlaşmış bir pazar olmadığını söyleyebilirim. Dünyada da şöyle bir ülke yok; ilk 5 banka sistemin yüzde 20'sini alıyor gibi, herkesin birbirine eşit olduğu bir bankacılık sistemi olmadığını düşünüyorum.

Rekabet Kurallarına Uyum Açısından Bankaların Karşılaşabilecekleri Zorluklar

- Ortalama şirkete nazaran bankaların faaliyet gösterdiği alanların çeşitliliği
 - Kurumsal, ticari, bireysel krediler
 - Kredi kartları, Pos makineleri, Ödeme Sağlayıcı Üye İşyerleri
 - Tek bankalı / çok bankalı krediler
 - Nakdi / gayri nakdi krediler
 - Bireysel/ticari/kurumsal mevduat
 - Değişen teknolojiyle birlikte gelişen elektronik ödeme sistemleri
 - Türev işlemleri
- Çalışan sayısının çokluğu, 10.000, 20.000'leri bulan çalışan sayıları
- Coğrafi dağılım

Rekabet kurallarına uyum açısından karşılaşılabilen güçlükler; buraya baktığımızda biraz önce Esin Hanım aslında gerçekten sunum için önemli tespitlere de yer vermiş oldu. Gerçekten de bankacılık sektörünün faaliyetleri çok farklı, çok çeşitli. Dolayısıyla, bir şirketteki rekabet uyumundan daha karmaşık bir uyum tablosuyla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Bir kere faaliyet alanları çok geniş, çok yönlü. Kurumsal, ticari, bireysel krediler var, bunların her biri kendi içlerinde ayrı alt başlıklara ayrılıyor. Bunun dışında, Türkiye'nin son derece gelişmiş olan, çok büyük bir kredi kartları pazarı var, Avrupa'dan da önce ilk uygulamaların da yapıldığı büyüklükte bir pazar bu. Bunun alt unsurları var, ödeme sağlayıcı üye işyerleri var, sağlayıcı taraf var ve müşteri tarafı var. Tek bankalı, çok bankalı krediler var, nakdi ve gayri nakdi krediler var. Mevduat kısmı yine bireysel ve ticari olarak ayrılabilir. Değişen teknolojiyle beraber gelişen elektronik ödeme yöntemleri var, mobil bankacılık olsun, internet bankacılığı olsun, buradaki yeni uygulamaları, cüzdan uygulamaları var. Türev işlemleri var. Zorlukların bir kısmı çok büyük yapılar olmalarından kaynaklanıyor. Bazı bankalar birkaç binden oluşurken, 10 bin, 20 bin çalışan sayısına sahip bankalarımız var. Coğrafi dağılım, Türkiye'nin bir ucundan öbür ucuna bankaların şubeleri var ve o şubeler aracılığıyla müşteriye olabildiğince yakın olarak, onunla birebir temas kurmayı sağlıyor. Bu da uyumda bir güçlüğü sağlıyor. Sadece belli bir merkezde toplanmış, birkaç yüz kişiden oluşan bir yapıdan bahsetmiyoruz, tüm Türkiye'ye yayılmış bir yapı söz konusu. Bu da uyum çalışmalarını gerçekleştirmeyi biraz daha zor hale getiriyor mesajları tüm noktalara verebilmek açısından.

Rekabet Kurallarına Uyum Açısından Bankaların Karşılaşabilecekleri Zorluklar

- Sektördeki iş yapış alışkanlıklarını değiştirmedeki güçlükler
- Rekabet hukukunun çok teknik, sürekli gelişen bir alan olması
 - Örn: 90'lı yıllarda bilgi değişimi konusu bugünkü gibi hassas bir konu değildi.
- İş birimleri açısından uygulamanın anlaşılmasının her zaman çok kolay olmaması
- Bankacılığın yoğun regülasyona tabi bir sektör olması
 - BDDK, TCMB, SPK, MASAK, Tüketicinin Korunması GM vb.
 - Bu durumun + ve – leri
- + Bankalarda bir kurallara uyma kültürü var
- - Çok fazla kural arasında, rekabet kurallarına uyum kendisine nasıl yer bulacak?

Karşılaşılabilecek bir başka zorluk; sektörde iş yapış alışkanlıklarının değiştirilmesinin güçlüğü. Avrupa'da bankacılığın 1400'lerde başladığını, bizde de en az 150 senelik bir geçmişi olduğunu düşündüğümüzde - finansal uygulamaların çok daha uzun bir geçmişi var- modern bankacılık anlamında 10-20 senelik mevzuatla bugüne kadar yaptıklarımızı biraz değiştirmemiz gerekebiliyor. Onların da yıllarca yaptığı iş ve dolayısıyla biraz eski köye yeni adet getirmiş oluyorsunuz. Bu değişimi sağlamak büyük yapılarda çok kolay değil ama rekabet hukuku bu konuda acaba bankacılara çok yardımcı oluyor mu, bunu da söylemek güç çünkü gerçekten rekabet hukuku zaman zaman çok teknik olabilen, hukukun klasik kavramlarına bile farklı bir bakış açısı getiren bir hukuk dalı. Ayrıca bu hukuk da yerinde durmuyor, sürekli geliyor. Ben mesela 1990'ların sonunda mesleğe girdiğimde bilgi değişimi konusu bugünkü kadar hayati bir konu değildi, bu kadar çok dava yoktu ve hassasiyet gösterilmesi gereken bir alan da değildi. Ama bugün baktığımızda, bankacılığı çok yakından ilgilendiren bir bilgi değişimi konusunun bile, rekabet hukukunun en temel konularından biri olduğunu görüyoruz ve uyum konusunda yapılacak çok iş olduğunu, çok dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla, bu uyumu sağlamak çok kolay değil. Bunun tabi iş birimleri açısından yarattığı zorluklar var. Bankacılığın temel bir özelliği var, regülasyona tabi bir sektör, regülasyonsuz bir bankacılık dünyası ben düşünemiyorum. Ama sadece rekabet düzenlemeleri mi var, hayır, BDDK, Merkez Bankası, SPK, MASAK, Tüketicinin Korunması, bunların hepsi ayrı mevzuat, dolayısıyla regülasyon okyanusu olan bir sektörde bulunuyoruz. Bu durumun artıları var, eksileri var. Artısı; bankalar

zaten kurallara alışık ve kurallarla birlikte yaşaması gerektiğini bilen bir sektör ama bu kurallar arasında rekabet kurallarına uyum kendisine nasıl bir yer bulacak? Bir de elimizdeki malzeme dünyanın en homojen ürünü, para. Paranın zaten homojen olmadığı bir dünyayı düşünmemiz çok güç, o zaman zaten sahte para, değersiz para gibi kavramlar ortaya çıkar. Dolayısıyla homojen bir ürünü satma söz konusu olduğunda, bankacılara ya da iş birimlerine diyoruz ki sabah kalkın, müşteriye bulun, ona kredi verin, onun finansal ihtiyaçlarını karşılayın, mevduatını alın, bankanıza getirin, bütün yan işlemlerini alın ama bunları yaparken de şunu şunu şunu yapmayın. Dolayısıyla biz aslında onlara çok kolay bir dünya sunmuyoruz, istediğimiz şey de çok kolay bir şey değil. Ama bu yapı içinde, bu dünya içinde rekabet kurallarını nasıl önceliklendireceğiz, nereye koyacağız konusu önemli.

Bir Banka Rekabet Danışmanının Sektöre İlişkin Görüşleri

- «Eski köye, yeni adet» fenomeni
- Bankacılık faaliyetlerinin çok çeşitli olması
- Sektörde bilgi düzeyi iyi, ama farkındalığı ve kurallara hassasiyeti canlı tutmak gerekiyor
- Kamunun sektörün işleyişini anlayamayabileceği, sektörün zarar göreceği endişesi
- Böyle bir değerlendirmede kurumların geçmişteki katı uygulamalarının da etkisi olabilir
- Muafiyet/menfi tespit başvurularından duyulan endişe
- ÖRNEK OLAY: Yabancı Para Çek Takası Başvurusu ve RK'nın tanıdığı muafiyet
- Bir banka üst düzey yetkilisinin de ifade ettiği gibi:
«BANKACILIK REGÜLE BİR SEKTÖRDÜR, BİZ RK'NIN VERDİĞİ MESAJLARI ALIYORUZ VE GEREĞİNİ DE YAPARIZ.»

Bankalar Birliği'nde de çalışmalar yürütüyoruz, ben rekabet çalışma komisyonunun başkanlığını yürütüyorum, orada da diğer bankaların katılımlarıyla kendi ölçümüzde uyum çalışmaları yapıyoruz. Bu alandaki gelişmeler ışığında alışkanlıklarımızı, eskiden yaptıklarımızı revize etmemiz, gözden geçirmemiz ya da riski bertaraf etmemiz, dikkatli davranmamız gerekebiliyor.

Uygulamalar çok çeşitli. Sektörde bir endişeye belki temas etmek lazım, kamunun sektörün işleyişini tam algılamayabileceği, sektörün zarar göreceği endişesi olabiliyor. Belki de bu çok yersiz olmayabilir, geçmişteki katı değerlendirmeler, cezanın bu işin bir parçası olması da rekabet kurumları ya da benzeri düzenleyici otoritelere gitmekten imtina etme sonucunu

doğurabilir. Dolayısıyla, muafiyet/menfi tespit başvurularında biraz endişe duyulduğunu düşünüyorum. Devletin bize gelmesini beklemeden, bir soruşturmayla, bir uyarıyla -bu her zaman 9/3 ve bir düzeltme maddesiyle sonuçlanmayabilir- çok daha sorgulayıcı ve tarayıcı olabilecek bir süreç yerine, risklerimizi önceden tespit edip, bu riskler çerçevesinde riski yönetmenin ve bizim devlete gidip sektörün özelliklerini anlatmamızın, kurallara uyduğumuzu ve uygulamalarımızı kurallara uygun hale getirerek bunları sunmamızın daha iyi sonuçlar vereceğini düşünüyorum. Bizim geçtiğimiz yıllarda devletle görüşmelerimiz sırasında bir bankadaki üst düzey yetkilinin de söylediği gibi; “bankacılık sektörü her zaman için regüle bir sektör, biz Rekabet Kurumu’nun verdiği mesajları alıyoruz ve bunun gereğini de yaparız” yaklaşımının yapıcı bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum ve bu görüşe çok katılıyorum. Bu konuda güzel bir örnek olayımız var.

ÖRNEK OLAY: Yabancı Para Çek Takası Başvurusu ve RK’nın Muafiyet Kararı, (Y.T. 13 Ekim 2016)

- Yabancı Para Çek Takası 2004 yılında 4 banka (Koç, Alternatif, Deniz ve Finansbank) tarafından kurulmuş ve daha sonra YP Çek Takas Komisyon Ücreti bankalar arası ikili anlaşmalarla 15 TL olarak belirlenmiştir.
- Zaman içinde büyük ve küçük bankaların katılımıyla bugün 28 bankanın iştirak ettiği bir sistem haline gelmiştir.
- Türkiye’de TL çek takası BTOM Yönetmeliğine dayanmakta ve elektronik olarak yapılmaktadır.
- YP Çek Takas sistemi manüel çalışmakta, çek takası Yapı Kredi Bankası Karaköy binasında gerçekleştirilmektedir.
- Konu bize aktarıldığında, Kurum’a bildirim yapmamız gerektiğine karar verdik ve bankaların iş birimleri de bizi destekledi.

Geçtiğimiz günlerde yaptığımız bir yabancı para, çek takas komisyonu başvurusu oldu. Türkiye’de yabancı para çek takas işlemleri 2004 yılından beri yapılıyor. Yapılıyor derken buradaki bir merkezileştirme, birkaç banka bir araya gelerek böyle bir sistem kurmuşlar, çok daha küçük çaplı. Zaten gördüğünüz gibi o zaman içinde orta büyüklükte bankalar bu işi başlatmış. Daha sonra irili ufaklı bankaların katılmasıyla 28 bankaya bu sayı ulaşmış ve 15 TL olarak belirlenmiş. Burada uygulamada aslında bir güçlük var, şöyle ki; TL çek takası söz konusu olduğunda Türkiye’de bir elektronik sistem var, bankalar arası takas odaları merkezi yönetmeliği ve düzenlemeleri var ve bu işlemler elektronik olarak yapılıyor. Ancak söz konusu

olan yabancı para çek takası olduğunda, aynı desteği aynı düzenleme ve kolaylığı görmek mümkün değil. Tabi kamu otoritelerinin de kendilerine göre bir açıklaması var, her ülkenin kendi para birimine destek olması ve TL'yi desteklemesi çok doğal ve rasyonel bir şey. Dolayısıyla, bu fiziki imkânlardan çok yararlanabilir bir durumda değiliz, düzenlemeler bir ortak sistem kurmaya da imkân vermiyor. Dolayısıyla, ne yapılıyor? Manuel bir çek takası gerçekleştiriliyor. Peki, insanların hayatına bu nasıl ediyor? Bu İstanbul'da da sorun olabilir ama İstanbul'da yaşanabilecek sorun daha küçük. Kendi semtinizde ve her zaman gittiğiniz mahallenizdeki bankaya gidip, elinizde bir yabancı para çeki olduğunda ve bu topu topu birkaç şubesi olan bir bankaysa ve sizin Beylikdüzü'nde oturduğunuzu düşünelim ve bankanın sadece Taksim'de şubesi varsa bu sizin Beylikdüzü'nden kalkıp Taksim'e gelmenizi gerektirir. Ya da eğer küçük bir ilçedeyseniz, o ilçeden kalkıp büyük bir şehre gidip o küçük bankanın çekini değiştirmenizi gerektirir. Peki, bu yabancı para çek takasıyla ne sağlanıyor? Siz o bankaya gitmiyorsanız, kendi bankanıza bu başka bankanın çekini veriyorsunuz ve belli bir komisyon karşılığında paranızı tahsil edebiliyorsunuz. Bu manuel yapılan işlemler, Yapı Kredi Bankası Karaköy binasında gerçekleştiriliyor. Bu bize aktarıldığında Rekabet Kurumunun çok da yabancı olmadığı bir konu olduğunu, daha önce bankalar arası kart merkezi kararındaki gibi bir takas ortamının olduğunu yani rakipler arası bu takası gerçekleştirmek kaçınılmazsa, bir ağ ekonomisi mantığı işlediği gibi, bunun daha iyi bir sonuca yol açabileceğini düşündük. Bunun için Rekabet Kurumuna muafiyet başvurusu yaptık.

ÖRNEK OLAY: Yabancı Para Çek Takası Başvurusu ve RK'nın Muafiyet Kararı

- Mevcut durum «Bankalararası Kart Merkezi kararıyla» önemli paralellikler gösteriyordu.
 - Tek bir platformda bu takas işleminin yapılması ikili anlaşmalara nazaran çok daha pratik ve rasyonel
 - Aksi sistemde yüzlerce ikili anlaşma yapma ve yürütme zorunluğunu getiriyor.
- Sistemdeki YP Çek Takasının %60'ını yapan 9 bankanın verileri toplandı.
- Maliyet kalemleri belirlendi (personel, takas odası kirası, ulaşım, taşıma, swift, operasyon, kırtasiye, EFT maliyeti, saklama, personel kat, iletişim ve sigorta gibi)

Bahsettiğim gibi, Bankalar arası Kart Merkezi kararıyla benzerlik gösteriyordu çünkü bu işlemin alternatifi ne olabilirdi, eğer bir takas ortamı yaratmasaydık bankaların kendi aralarında anlaşma yapmaları gerekecekti. Bugün itibarıyla 28 bankanın olduğu ve o 28 bankanın diğer 27 bankayla anlaşma yapma zorunluluğu olduğunu düşünürsek, yüzlerce anlaşma ve bu anlaşmaları da yürütme zorunluluğu ortaya çıkıyordu. O zaman ne yaptık? Biz de bu sistemi anlatan bir muafiyet başvurusu yaptık. Sistemin yüzde 60'ını anlatan 9 bankanın verilerini Rekabet Kurumuna bir muafiyet başvurusuyla sunduk. Bizce zaten Rekabet Kurumunun yaklaşımı da --takas komisyonu olabilir ama buradaki maliyet kalemlerinin belirlenmesi esastır gibi bir argümanı onlara sunmamız gerekiyordu- ve buradaki ana kalemler personel, takas odası kirası, ulaşım, taşıma, SWIFT, operasyon ve benzeri giderler gibi gözüküyordu. Peki, Rekabet Kurumu bunu nasıl algıladı? Bankalar Birliğinde bir toplantı yaptık, sağ olsun kurum uzmanları konuyu incelemek ve bilgi almak için bizlerle görüştüler ve kendilerine sistemi tekrar anlattık. Bankalar arası Kart Merkeziyle paralellik kurmuşlardı. Sonuçta geçtiğimiz günlerde Ağustos ayı içinde karar alındı ve gerekçeli karar da 13 Ekim'de yayınlandı. Peki, nasıl algıladı ve nasıl bir karar verdi Rekabet Kurumu?

ÖRNEK OLAY: Yabancı Para Çek Takası Başvurusu ve RK'nın Muafiyet Kararı, (Y.T. 13 Ekim 2016)

- RK KARARI: Takas sisteminin işleyişi maliyet esaslı olmalıdır.
- RK KARARI: Söz konusu Yönetim Kurulu kararı **4. madde kapsamında** olduğuna,
- Yabancı para çek ile ödemelerin gerçekleştirildiği hizmet pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle, bildirim konu YK Kararına, hesaplamalarda, bankaların yabancı para çek işlemlerinin büyüklüğünü dikkate alan **ağırlıklandırılmış ortalama yönteminin kullanılması halinde** Kanun'un 5. maddesi kapsamında **muafiyet tanınmasına**,
- Muafiyet süresinin , yukarıda yer verilen koşulların yerine getirildiğinin **30 gün içinde tevsik edilmesinden itibaren 2 yıl olarak** belirlenmesine karar verilmiştir.

Doğal olarak bankalar arasında bir fiyat belirlendiği için, bunun 4. madde kapsamında olduğuna ama gerçekleştirdiği sistemin hizmet pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle bu hesaplamaların maliyet bazlı olması halinde, buna muafiyet tanınabileceğine, ancak bu hesaplama yapılırken ağırlıklandırılmış ortalama yöntemi kullanılması halinde muafiyet

tanınabileceğine karar verdi. Biz aritmetik ortalama yaparak 15'i bulmuştuk, onlar da ağırlıklandırılmış ortalamayı tercih ettiler ki bence de makul bir değerlendirme çünkü sistemde daha çok çek takası yapan bankalar ölçek olarak daha büyük bankalar. Küçük bankalar bunu yaptıklarında daha yüksek maliyet kalemleri çıkıyor. Bazı bankalarda bu maliyet kalemleri 13-14 Lira iken, bazı bankalarda 20-30 Lira. Dolayısıyla ağırlıklandırılmış ortalamayı aldığımda ne söylemiş oluyor; sistemde ne kadar aktifseniz, etkinseniz, sizin maliyetleriniz o kadar ağır bir şekilde ortalama yansıyor ve daha maliyet bazlı, daha minimize edilmiş bir rakam ortaya çıkıyor. Çıkan rakam da 13 küsur Lira gibi bir rakam oldu. Dolayısıyla 15'ten 13'e indi -bizim işbirliğimizi görüştüğümüzde minimal bir değişiklik- koşulların yerine getirildiğinin 30 gün içinde Rekabet Kurumuna sunulması halinde iki yıllık bir muafiyet verdi. Zaman içinde bu maliyet kalemlerinde hesaplanma yöntemi için bir düzenleme yapılması istendi ve maliyetlerin de aşağı yönlü çekilmesinde fayda olduğu BDDK görüşünde de yer aldı. Biz maliyetlerimizi yıllar itibarıyla revize edip kendilerine sunacağız ve bu sistemin böyle yürüyeceğini düşünüyorum. Aslında bunu yaparken biz ne yapmış olduk? Rekabet Kurumu geldiğinde, siz bir araya gelip 15 lira bir fiyat belirlemişsiniz diyebilirdi ve çok daha negatif bir şekilde de yaklaşabilirdi ama biz bir anlamda proaktif davranarak, bu sistemi kurallarına uygun ve Rekabet Kurumunun da, rekabet hukukunun da perspektifine uygun bir hale getirdik, riskimizi de bertaraf etmiş olduk.

2013 Soruşturması ve Karardan Çıkarılabilecek Dersler

- 2013 Kararı: 12 Bankanın mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri konusunda anlaşma ve/veya uyumlu eylem içerisinde bulunmak suretiyle Kanun'un 4. maddesini ihlal etmeleri,
- 12 Bankaya toplamda 1.116.957.468,76 TL ceza
- Kararın artı ve eksi yönleri var.
- 19 senelik rekabet hukuku uygulamasında bir soruşturmada verilen en yüksek cezadır.
- Kararın caydırıcılığı son derece yüksek olup, bankacılık sektöründe ciddi sonuçları olmuştur.
 - Biz Yapı Kredi olarak Uyum çalışmalarımızı gözden geçirdik.

Bir başka konumuz ve belki de sektörde rekabet kurallarının bankacılık sektöründe uygulanmasına milat olabilecek bir hadise, 2013 soruşturması. Ben neden önemli olduğuna ana hatlarıyla değineceğim ve daha sonra yol açtığı değişime yer vermek istiyorum. 12 banka özelinde verilen bir karar, Türkiye'nin belli başlı bankaları içinde var; mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri konusunda anlaşma ve/veya uyumlu eylem yapmaları sebebiyle 4. maddenin ihlali. 12 banka için toplamda 1,1 milyar TL bir ceza. 19 senelik Rekabet Kurumu uygulamasında bir dosyada verilen açık ara en yüksek ceza. Bence kararın eksi ve artı yönleri var ama zaten birazdan Gönenç Bey bunun teknik detaylarına da girecek, ben o yüzden çok da içine girmek istemiyorum. Şu an dava süreci de devam ediyor. Kararın caydırıcılığı son derece yüksek olmakla birlikte, bankacılık sektöründe de ciddi sonuçları oldu, biz de Yapı Kredi olarak uyum çalışmalarımızı gözden geçirdik bunun üzerine. Peki, biz Yapı Kredi'de neler yapıyoruz 2013 kararı sonrası?

Peki, Yapı Kredi olarak biz neler yapıyoruz?

- YAPI KREDİ REKABET UYUM PROGRAMI
- Madde 1: Rekabet kurallarını çok ciddiye alıyoruz.
- Bankada ve yurtiçi, yurtdışı tüm iştiraklerimizde uyguluyoruz.
- Bu programı uygularken, hissedar grupların da ciddi bir desteğini görüyoruz ki bu önemli!
- Dış danışmanımızın yanı sıra tamamen, Uyum Programından sorumlu bir iç danışmanımız var.
- Ardahan'dan Amsterdam'a 19.000 kişilik Yapı Kredi ailesinin her ferdinin bu kurallara UYMASINI, bu kuralları İÇSELLEŞTİRMESİNİ bekliyoruz.
- YKB'de rekabet kurallarının ihlalini bir **ETİK KURALI İHLALI** olarak tanımladık.

Bizim zaten rekabet hukukuna uyum çalışmalarımız vardı ama bunları revize etmemiz gerektiğini düşünmeye başladık. Bir Yapı Kredi rekabet uyum programımız var, bu uyum programı sadece bankaya ait değil, Yapı Kredi bir nevi bir finansal holding şeklinde ve yurtiçinde, yurtdışında iştirakleri var, finans sektörünün de her alanında mevcut. Dolayısıyla madde 1, biz rekabet kurallarını çok önemsiyoruz. Bütün iştiraklerimizin tam olarak buna uymasını istiyoruz ve bankayı merkeze alarak, herkesin aynı kurallar içinde hareket etmesini istiyoruz. Rekabet kurallarını çok ciddiye alıyoruz, almaya çalışıyoruz ve bundan 19 bin kişilik

Yapı Kredi ailesinin her üyesinin, kapıdaki güvenlik görevlisinden yönetim kurulu üyesine kadar herkesin uymasını bekliyoruz. Sadece bu kurallara uymasını değil, aynı zamanda içselleştirmesini de istiyoruz, yani felsefi olarak inanmaları da gerekiyor. Bunu yaparken tabii ki Yapı Kredi'nin biliyorsunuz hissedar grupları var yerli ve yabancı, onların da ciddi desteğini alıyoruz -ki bu da önemli. Burada caydırıcılık ve yukarıdan kararlılık önemli bir unsuru oluşturuyor ve biz buradaki rekabet kuralları ihlalini, bankayı dolandırmak gibi, bir etik kural ihlali olarak algılıyoruz ve etik kurallarını ihlal edenler hangi yaptırımlarla cezalandırılıyorsa rekabet kurallarını ihlal edenler de aynı yaptırımlarla karşı karşıya kalabiliyorlar. Bir iç danışmanımız var, o benim, uyum programından sorumluyum, aynı zamanda bir dış danışmanla da çalışmaya devam ediyoruz. Tabii bunu sadece felsefeyle yapmakla olmuyor, bu değişim düşünceyle olmuyor, aynı zamanda çalışmalar yapıyoruz, eğitimler veriyoruz.

Yapı Kredi olarak biz neler yapıyoruz?

- Eğitimler veriyoruz (online ve sınıf içi uygulamaya dönük eğitimler)
 - Eğitimlerimizi hazırlarken uygulamacıların da görüşlerini aldık, pratiğe dönük hale getirdik
- Rekabet hukuku uyum süreçlerimiz yazıldı, tanımlandı, ilan edildi.
 - Yapı Kredi Bankası ve İştirakleri Rekabet Hukuku Uyum Süreci
 - STK Toplantıları ve Rakiplerle İlişkilerde Uyumlanması Gereken Kurallar Dokümanı
 - Yerinde İnceleme Prosedürü
- ve Uyum Programımızı sürekli nasıl geliştirebileceğimizin yollarını arıyoruz ve bunu uygulamacılarla ve işbirimleriyle birlikte geliştiriyoruz.

Biraz önce çok geniş bir aile olduğunu söylemiştim, Ardahan'dan Amsterdam'a kadar bunun bir etkinlik ve yaygınlık alanı var, dolayısıyla online eğitimlerden kapsamlı bir şekilde faydalaniyoruz, ama aynı zamanda sınıf içi eğitimlerimiz var ve uygulamacıların görüşlerini de alıp pratiğe dönük olmasına özen gösteriyoruz. İnsanların da biraz ilgisini çekmeye çalışıyoruz. İnsanlar zaten çok yoğun rekabetin yaşandığı, çok mücadelenin yaşandığı bir sektörde ve birçok regülasyon varken, siz kendinizi bir de bunlar var diye anlatmaya çalışıyorsunuz. Bu süreçte anayasamızı oluşturduk, rekabet hukuku uyum süreçlerimiz, Yapı Kredi Bankası ve İştirakleri Rekabet Hukuku Uyum Süreci. Temel kurallarımızı belirledik, sivil toplum örgüt

toplantıları ve rakiplerle ilişkilerde nelere dikkat etmemiz gerekir, bunları belirledik. Yerinde incelemede nelere dikkat edip nasıl davranmalıyız, bunun için bir prosedür yazdık ve bununla da yetinmeyip sürekli dünyadaki gelişmeleri takip etmeye çalışıyoruz. Biraz önce Süleyman Bey çok güzel özetledi, rekabet kurallarının ne kadar değişebileceğini, ne kadar farklı alanlara uygulanabileceğinin de enteresan bir örneğiydi. Yıllardır verdiğimiz kredilerde, aldığımız borçlanmalarda *benchmark* oluşturan, yani bir nirengi taşı olan LIBOR'un aslında arka planında da bir kartel olabileceğini, bir manipölasyon olabileceğini ve bunun üzerine devletlerin de, düzenleyici otoritelerin de milyar dolarlık cezalar verebileceğini de ciddi şekilde gösterdi. O zaman değişen dünyayı iyi okuyup, kendimizi nasıl geliştirebiliriz ve yaptığımız uyum çalışmaları acaba yeterince etkin mi, bunu gözden geçirmemiz gerektiğini biliyoruz ve uygulamacılarla ve iş birimleriyle işbirliği halinde çalışmaya özen gösteriyoruz. Teşekkür ederim sabrınız için.

ESİN AYGÜN: Çok teşekkür ederiz Oğuz Bey, hem süreye olan hassasiyetiniz hem de verdiğiniz güzel bilgiler için. Şimdi ben sözü Gönenç Bey'e bırakmak istiyorum.

AV. GÖNENÇ GÜRKAYNAK: Son konuşmacı olduğum için daha kısa tutmaya çalışacağım. Burada bankacılık sektöründen pek çok kişi var, daha hukuk fakültesinden yeni mezun olmuş kişiler de var. Dolayısıyla bir denge bulmaya çalışacağım kendi sunumumda. Hem bankacılık sektörünün bütün detaylarını bilen ama rekabet hukukuna hâkim olamayabilecek kişilere, hem rekabet hukukuna da hâkim, bankacılık sektörüne de hâkim kişilere, hem de ben okuldan yeni mezun oldum, bize böyle öğretilmemiştii, ne karışıkmiş meğer rekabet hukuku diyenlere hitap edeceğini ümit ettiğim bir genel bakış sunacağım. Bu bakışı sunarken, mevcut bir tane yürüyen soruşturma var, bir tane ön araştırma var, hiç kimse bunlardan bahsetmiyor demeyesiniz diye, bunun bir prensip kararı olduğunu söyleyelim.

Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'un 4., 5., 6. ve 7. maddeleri en işlevsel maddeleridir. Yönetmelikler, tebliğler, vb. mevzuatı detaylandıran çok fazla unsur var fakat iş gören maddelerine indirecek olursanız, en fazla 4, 5, 6 ve 7 üzerinden gidiyoruz.

KONU AKIŞI

- Sektörün Rekabet Hukuku Uygulaması Bakımından Yapısı

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

- **4. madde** - rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar
 - Anlaşma ve uyumlu eylem kavramları
 - Rekabete hassas bilgiler/bilgi değişimi
 - Teşebbüs birlikleri
- **5. madde** - muafiyet tanınması
 - İşbirliği anlaşmaları
 - Münhasırlık uygulamaları
- **6. madde** - hakim durumun kötüye kullanılması
- **7. madde** - birleşme veya devralmalar

ELİG

Ekst. Anket Binası

2

Bankacılık sektörüyle alakalı olarak, sektörün yoğun düzenlemeye tabi olduğu zaten önceki konuşmacılarca anlatıldı.

Bankacılık Sektörünün Rekabet Hukuku Uygulaması Açısından Başlıca Özellikleri

- Yoğun regülasyon
- Banka – banka, banka – müşteri arası ilişkilerde bilgi asimetrisi
- Geçiş maliyetleri
- Perakende bankacılık hizmetlerinin şebeke endüstrisi niteliğine sahip olması
- Şeffaf ve oligopolistik pazar

ELİG

Ekst. Anket Binası

3

Dolayısıyla ben o konuda hiç vaktinizi almayacağım. Doğrudan Rekabet Kurulu tarafından bugüne kadar verilen kararlara şöyle bir bakacak olduğumuzda, 4. maddenin ne olduğunu bir hatırlamak lazım.

Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar ve Uyumlu Eylemler (4. Madde)

- 4054 Sayılı Kanun'un 4. maddesi aşağıdaki nitelikteki karar ve eylemleri hukuka aykırı olarak değerlendirmektedir ve dolayısıyla yasaklamaktadır:

“belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmaları, uyumlu eylemleri ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri”.

ELİG

Etik Akademi

5

4. madde; rekabeti kısıtlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarını hukuka aykırı kılan maddedir. Amacı yönünden de, etkisi yönünden de rekabeti kısıtlayıcı sonucu ya ortaya çıkaran ya da ortaya çıkarma olasılığı olan bu türden işlemlerin tamamına tatbik edilecektir.

Anlaşmalar

Yatay anlaşmalar:

- Rakipler arasında yapılan anlaşmalar.
 - Ör: bankalar arası anlaşmalar.
- “Per se” ihlaller.

Dikey anlaşmalar:

- Üretim zincirinin farklı seviyesinde faaliyet gösteren işletmeler arasındaki anlaşmalar.
 - Ör: Bankaların müşteriler, havayolu şirketleri veya sigorta şirketleri ile yaptıkları anlaşmalar
- Muhakeme kuralı – Haklı sebep (*rule of reason*)

ELİG

Etik Akademi

6

Anlaşma dediğiniz yatay olabilir, dikey olabilir, bu konunun detayına girmeyeceğim.

Uyumlu Eylemler

- Uyumlu eylem iki veya daha fazla teşebbüs arasında **rekabeti azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik olarak gelişen bilinçli eşgüdüm ya da fikir birliğini** ifade etmektedir.
 - Uyumlu eylemde, teşebbüsler arasında herhangi bir “anlaşma” veya “karar” bulunmamaktadır. Uyumlu eylem teşebbüsler arası bir çeşit **eşgüdüm (koordinasyon)** olarak tanımlanabilecektir.
- Bankacılık sektöründe uyumlu eylem iddiaları Kurul nezdinde değerlendirmeye konu edilmektedir. Örneğin;
 - *Bankaların dosya masraflarını beraberce belirlediği iddialarına ilişkin Kurul kararı* (10-52/1045-385, 05.08.2010)
 - *Bankaların kredi kartı faiz oranlarını beraberce belirlediği iddialarına ilişkin Kurul kararı* (08-45/624-236, 17.07.2008)
 - *TBB kararı* (06-53/689-196, 20.07.2006)
- Kurul uyumlu eylem iddiaları ile yürütülen incelemelerde, bankacılık sektörünün oligopol piyasa yapısını gerekçe göstererek rekabet ihlali olmadığı sonucuna varmıştır.

7

Uyumlu eylem ise bankacılık kararlarından da baktığınız zaman, rekabeti azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik olarak gelişen bilinçli eşgüdüm ya da fikir birliğini ifade etmektedir. Peki, bankacılık sektöründe uyumlu eylem iddiaları ne şekilde gündeme gelmiş bugüne kadar, uyumlu eylem kavramını aklımızda tutarak bir bakalım. Bankaların dosya masraflarını beraberce belirleyip belirlemediklerine dair iddiaya bakıldı, bankaların kredi kartı faiz oranlarını beraberce belirleyip belirlemediklerine bakıldı ve bir de Bankalar Birliği kararları var.

Bilgi Değişimi/Paylaşımı

Bankacılık özelinde, rakiplere ait satış, kredi ve mevduat faizi oranları, maliyet, kâr marjları, hizmet bedelleri (kredi kartı, gecikme maliyeti vb.), ürün/hizmetlere ilişkin fiyatlama ve pazarlama stratejileri, riskler, yatırımlar ve benzer güncel ve/veya geleceğe yönelik bilgiler rekabet hukuku kapsamında ticari açıdan hassas bilgiler olarak nitelendirilebilmektedir.

- ❖ Rakiplerle paylaşımı uygun görülmeyen bilgiler farklı şekillerde tezahür edebilir:

Yine Türkiye'de de dünyada da çok tartışılan -ki benden önceki seçkin konuşmacılar da değindiler- bilgi değişimi meselesi hep hassasiyet arz etti.

Bankacılık sektöründe özellikle, rakiplerle temas halinde, müşteri üzerinden rakip bilgisini almak müşteri üzerinden bilgi alışverişi yapmak veyahut teşebbüs birliği toplantılarında bilgi değişimleri, hassasiyet arz etmektedir. Hatta bilgi değişimi tek taraflı olduğu durumda da özellikle etki görülüyorsa, herkes birden okkanın altına gidebilir. Ben de bu görüşü savunanlardanım ama tartışılan bir görüş şu anda, denebilir ki meşhur en yüksek cezanın verildiği 2013 soruşturmasında, tek taraflı olanlardan bir bölümü de okkanın altına gittiler. Ya da delilleri daha farklı okuyorsanız böyle söylemeyebilirsiniz.

Rakiplerle Temaslar ve Bilgi Değişimi/Paylaşımı – 12 Banka Kararı (I)

- ❑ Kurul, 12 bankaya ilişkin kararında, söz konusu 12 bankanın *“birlikte ve iletişim içerisinde mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri fiyatlarını belirlediklerini ve fiilen uyguladıklarını tespit etmiş”* ve bunun sonucunda söz konusu 12 banka aleyhine toplam **1.116.957.468,76 TL** idari para cezasına hükmetmiştir (13-13/198-100, 08.03.2013).
 - ❑ İddialar mevduat, kredi ve kredi kartları hizmetleri üzerine yoğunlaşmıştır.
 - ❑ **Tek seferde verilen en yüksek ceza** miktarını teşkil etmektedir.
- ❑ Kararda, anlaşma, uyumlu eylem, uzlaşma ve bilgi değişimi gibi husus ve kavramlar arasında bir ayırım yapılmamıştır.
 - ❑ İlgili kavramlar bir bütün olarak ele alınmak sureti ile incelenmiştir.
- ❑ İhlalin bir süre devam etmesi nedeniyle *“devam eden tek ihlal”* teorisine göre ceza verilmiş; ancak bu ihlalin süresinin bir yılı aşıp aşmadığı hususunda tereddüt olduğundan para cezasında artırımı gidilmemiştir.

12 Banka Kararı nedir? Bu özellikle bizlere ilginç gelen bir karar, hem sonuçları çok sert olduğu için hem de içindeki tartışmalar çok olduğu için. Kurul 12 bankaya bir soruşturma açıyor, Oğuz Bey'in de ifade ettiği gibi, bankalara *“birlikte ve iletişim içerisinde mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri fiyatlarını belirlediniz ve fiilen bunları uyguladınız”* diyor. Bunun sonucunda da yüksek miktarda bir ceza veriyor, o zamanın parasıyla 500 milyon Euro'ya yaklaşan bir rakam. Bu oran, cironun yüzde 1,5'inden cironun yüzde 0,3'üne kadar giden bir gamda değişiyor. Ağzımdan ciro kelimesi çıktığı anda bankacılar *“ciro da ne!”* demek isteyebileceklerdir. Hakikaten bu kavram bankacılığı özellikle hırpalayan ve çok uzun seneler finansal sektörlere

uğramadıktan sonra bir cezalandırma anında uğrayınca çok aşırı yaklaşılmış bir kavram olarak ortaya çıkıyor burada. Bankanın üzerinden geçen paranın tamamı ciro halini almaya aday oluyor. Aslında bankanın finansal gücünü temsil etmeyen tutarların da cezalandırmada esas alınıp alınmadığı, bankacılıkta ciro nedir, ne üzerinden ceza vermeliyiz konusu önemli bir tartışma konusudur. Tabi bunun da ikincil mevzuatta yeri var, hesaplama teknikleri var, vs. ama bu konunun özellikle bir banka CFO'suyla oturduğunuz zaman yapılmaya değer bir tartışma olduğu anlaşılıyor. "Öyle ciro mu olur, bu para benim alım gücü kabiliyetimi nasıl temsil edebilir ki, bu para benim elimde bulunan harcanabilir bir para bile değil" gibi karşı çıktıkları hususlar mevcut. Yine önemli olan bir konu, tek seferde verilen en yüksek ceza olduğunu Oğuz Bey de ifade etmişti. Burada, daha bütüncül bir yaklaşımı oldu Rekabet Kurulunun. Yani bu soruşturmada Rekabet Kurulu çeşitli yerlerde, çeşitli seviyelerden bazı deliller gördü. Benim sözlü savunmasında buradaki delil seti aşureye benziyor dediğim konu. Bazı bankalar, genel müdür seviyesinden katıldığı iddia edilirken, bazıları uzman yardımcısı seviyesinden yer alıyor. "Bu adamla bu adam görüşüyor olamaz, bu tek bir devam eden ihlal midir gerçekten" tereddütlerini yaratan durumlar var ve bütününde delillerin okunuşuyla ilgili savunma tarafıyla rekabet otoritesi arasında ciddi bir görüş farkı var -ki bu sürpriz değil. Genel olarak zaten savunanlarla rekabet otoritesi arasında bu fark olur ama bütününde devam eden tek ihlal var mıdır, yok mudur, ihlali nerede başlatacağız nerede bitireceğiz vs. konuları da dâhil olmak üzere ciddi tartışmalara sahne olmuş bir dosya. Ceza gamı bakımından arasının en açık olduğu dosyalardan biri, yüzde 0,3'ten 1,5'e kadar uzanıyor. Hep öyle olmayabiliyor. İkili oran, üçlü oran gördüğümüz dosyalar oldu ama bu kadar farklı oranın tayin edildiği, çok ince bir tartma işleminin yapıldığı bir ya da iki tane dosya hatırlıyorum.

12 Banka Kararı (II)

- ❑ Haklarında yalnızca bir belgeden teşekkül delil bulunan ve bu belgenin de ihlale tam delil teşkil etmediği bankalar dahi, aşağıdaki Avrupa Komisyonu kararına atıf yapılmak suretiyle, bu kapsamda sorumlu tutulmuştur:
 - ❑ Avrupa Birliği Adalet Divanının T-Mobile kararında, “...fiyat artırımı yönünde açık bir anlaşma tespit edilemese dahi, tek bir teşebbüsün, rekabete duyarlı bilgiler içeren tek bir açıklamada bulunduğu rakipler arası tek bir iletişimin, iletişime taraf olan teşebbüslerin tamamı bakımından ihlalin varlığına hükmedilmesi için yeterli olabileceği açıkça ortaya konulmuştur.”
 - ❑ Bunun yanında, belirlenen fiyatlamadan sapan bankalar da uzlaşma kapsamında sorumlu tutulmuştur.

Burada genel olarak T-Mobile’ın belli bir okunuş şekli de kullanılıyor gibi görünüyor. Özellikle sonradan yargıya intikal ettiğinde de konu, T-Mobile yine bahse konu oldu. “Fiyat artırımı yönünde açık bir anlaşma tespit edilemese dahi, tek bir teşebbüsün rekabete duyarlı bilgiler içeren tek bir açıklamada bulunduğu rakipler arası bir iletişim, iletişime taraf olan teşebbüslerin tamamı bakımından ihlalin varlığına hükmedilmesi için yeterlidir” hükmü burada önem arz ediyor. Bunu uyumla ilgilenen insanlar için özellikle söylemek lazım, önleyici davranılacaksa önleyici davranılması için çok iyi set çekilmesi, çok erken refleks gösterilmesi lazım. Bir kere tökezledik, bir şey olmaz düşüncesi T-Mobile dünyasında mümkün değil. T-Mobile dünyasında gördüğün yerde kaçacaksın, aktif olacaksın. Eğer bulunduğun ortam zehirlenmişse, olmaması gereken şeyler tartışıyorlarsa ben çıkıyorum diyeceksin, kayda aldıracaksın, çıktığını belli edeceksin. O bilgi bir şekilde senin e-postana gelmişse e-postayı sildim geçtim demeyeceksin. Adama cevap göndereceksin, bunu bana göndermemelisiniz diyeceksin. Hep gerçekten uyum sahasında olma ödevini veriyor. Bankacılığın genelinde zaten düzenleme de uyum da çok bilinen konular olduğu için, rekabet hukuku da bu vagona atlayacak gibi görünüyor. Kartel kavramının kullanılmaması yönünden sevindirici bir dosya, daha güncel dosyalarda şimdi artık Rekabet Kurulunun kartel kavramını daha kolay kullandığını, yatay bir ihlal varsa kartel diyeceğim ben buna gibi bir yaklaşımın daha hâkim olmaya başladığını görüyoruz.

12 Banka Kararı (III)

- ❖ İhlalin “kartel” teşkil etmediği sonucu benimsenmiştir.
 - ❖ Kartel teknik bir kavramdır: “*Fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında, rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemler.*”

İdari para cezası, tüm ciro üzerinden tahakkuk ettirilmiştir.

- 2010/4 sayılı Tebliğ’e göre belirlenen 2011 yılına ait cirolar üzerinden % 1,5, % 1, % 0,6 ve % 0,3 oranlarında değişen ceza miktarları.
- Temel para cezasının, ihlalin süresine bağlı olarak artırılıp artırılmayacağı hususu teşebbüs bazında belgelere göre tespit edilen ihlale katılım süresi bazında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.
- Sektörün uluslararası ekonomik, finansal ve politik gelişmelere olan hassasiyeti ve bu hassasiyete bağlı olarak düzenleyici nitelikteki kurumların ilgili dönemde uyguladıkları politikaların doğrudan ve/veya dolaylı etkileri teşebbüslerin tümü bakımından idari para cezasında eşit oranda hafifletici neden olarak dikkate alınmıştır.
- Dört banka için pazar gücü hafifletici sebep olarak dikkate alınmıştır.

11

Bu dosyada öyle değil. Niye öyle değil denilecek olursa, buna kartel demiyorsan şunlara da kartel dememelisin, ya da şunlara kartel diyeceksen sonraki tarihte buna da kartel demelisin gibi bir ikilem var. Bir görüş; Rekabet Kurulu’nun pragmatik olarak yaklaştığı, yani “kartel dersem ceza oranı artıyor, yüzde 1,5’lerde bu işi tutabilmek için bunu diğer ihlaller olarak tasnif etmeliyim” diye düşündükleri yönünde. İkinci bir yaklaşım da, benim daha aklıma yatan; “kartel kavramını çok torba kavram haline getirdik ve her şeye kartel der olduk” diye düşünebilecekleri şeklinde. Her halükarda karşı oy yazıları da var ve bunlar oldukça ilginç yazılar.

12 Banka Kararı (IV)

- Karşı oy yazılarından bazı argümanlara değinecek olursak:
 - Bazı bankalar hakkında elde edilen delillerin bu bankalar açısından “*uzlaşmanın varlığını ispat edecek nitelikte delil vasfını taşımadığı*” ve “*işletmelerin piyasaya yansıyan davranışlarıyla birlikte bütün olarak değerlendirildiğinde de, teşebbüs davranışlarının ihlale dayanak kabul edilen anlaşmayla kuşku ve duraksamayı giderecek biçimde paralellik arz etmediği*”, gerekçesiyle bu bankalar hakkında 4. maddenin ihlaline karar verilmemesi gerektiği belirtilmiştir.
 - Mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri pazarında faaliyet gösteren altı bankanın ilgili piyasanın ve teşebbüslerin özellikleri göz önüne alındığında rekabeti ihlal etmedikleri ve bu sebepten dolayı bu bankaların idari para cezasına çarptırılmaması, kalan altı bankaya ise sermayelerinin kaynağı (kamu bankaları ve özel sermayeli) dikkate alınarak en fazla %0,5 veya %1 idari para cezasına çarptırılması gerektiği belirtilmiştir.

Mesela, bazı bankalar hakkında elde edilen delillerin, bu bankalar açısından uzlaşmanın varlığını tespit edecek nitelikte delil vasfını taşımadığını söylüyor bir tanesi, bizim de çok taraftar olduğumuz bir görüş. “Herkesi bir vagona bindirdiniz, lokomotifini sağlam gördünüz, dolayısıyla da artık bu trene herkes atlayıp duruyor. Bu vagonları ayırmanız gerekirdi, burada sağlam bazı delillerin yarattığı girdapla bütün sektörü bunun içine atıyorsunuz, işletmelerin piyasaya yansıyan davranışlarıyla birlikte bütün olarak değerlendirildiğinde de” diyor karşı oy yazısı, “teşebbüs davranışlarının ihlale dayanak kabul edilen anlaşma ile kuşku ve duraksamayı giderecek biçimde paralellik arz etmediği” diyerek devam ediyor. Yani “ben sahadaki yansımasında da görmüyorum bunu, bende hepten bu adam nasıl bu işin tarafı olabilir duygusu yaratıyor” diyor. Sonuçta zaten yüzde 1,5 ceza çok yüksek, yüzde 0,5 dolaylarında olmalıydı vs. gibi oransal da bir muhalefet ortaya koyuyor.

Bir diğer karar, daha önceki bir tarihli, bankacılıktaki ilk uyarı atışı diyebiliriz. Süleyman Bey’in sunumundan hatırlayabilirsiniz, Oğuz Bey de sonra buna biraz değindi. Bankacılık acaba bambaşka bir sektör mü de rekabet otoritesi buna değmemeli düşüncesinden bizleri çıkartan karar: Maaş Protokolleri kararı.

Rakipler Arası Anlaşma Kavramı - Maaş Protokolleri Kararı (I)

- Kurul, 7 banka hakkında yürütülen soruşturmada, bankaların “bir centilmenlik anlaşması sebebiyle başka bankalarla maaş anlaşması yapan kurumlara sözleşme süresi boyunca teklif verilmemesi konusunda mutabakata vardığını tespit etmiş” ve bunun rekabet hukuku ihlali teşkil ettiğine karar vermiştir. (11-13/243-78, 07.03.2011)
- Kararda “anlaşma” teorisi uygulanmıştır.
- İddia konusu eylemlerin yapılmaması ve müşterilere sözleşme devam ederken teklif verilmesi durumunda bunun “haksız rekabet teşkil edeceği” ve mevzuat çerçevesinde korunan bankacılık ilkelerine aykırı olacağı savunulmuş; ancak bu savunmalara itibar edilmemiştir.

O dünyanın olmadığını biliyorduk, Süleyman Bey de, Oğuz Bey de, ben de, buradaki rekabet hukukçuları da ama sektör buna pek ikna olmuş gibi değildi o zamanlar. Otomotivcilerde de

bu durum bir zamanlar yaşanmıştı. Sonra soruşturma arkasına soruşturma açıldıkça, “otomotiv de bir sektör, her sektörün kendine göre özellikleri var ama dikkat etmeniz lazım” noktasına gelindi. Bankacılıkta da “biz bankacılık alanında zaten otoriteye yeterince raporluyoruz, rekabet otoritesi de bunu bilir, Rekabet Kurulu bize ciro üzerinden ceza kesmeye de kalkmaz, çünkü BDDK zaten bizi öyle bir bağlıyor ki bizden kabahat de çıkmaz” gibi bir inanç vardı. İşte bunları kaldıran bir karar bu. Kararın ardından sektörde “olmadık yerden soruşturma açıldı ve sektörün önemli bile olmayan bir konusuyla ilgili ceza yedik” duygusu oluştu bankacılar da. Zira burada iddia edilen bir centilmenlik anlaşması vardı, bankalarla maaş anlaşması yapan kurumlar arasındaki sözleşmeler uyumlaştırılıyor mu tartışması vardı. Yani özetle; bir banka daima kendisinde maaş hesabı açabilecek muhataplarına gidiyor ve promosyonel faaliyetlerde bulunuyor. Bu hakikaten hep böyle, her sektörde tecrübe ediyor olabilirsiniz. Hukuk mütalaaları da şöyle oluyor; karşılıklılık içerecek şekilde yapamazsınız, yani ben senin okulun için bu klimayı takıyorum, karşılığında sen de bana öğretmenlerin maaş hesaplarını geçireceksin diyemezsin. Tek taraflı muameleler olmalı. Bir tanesi mücerret bağış işlemi yapacak, “içimden geldi bağışladım” diyecek, öbürü de “aklıma geldi de ben şu maaş hesaplarımı sana geçireyim” diyecek. Bu ikili şeklinde yürüdüğünde olabilir, ivazlı olursa başka bankacılık düzenlemelerine çarpacak.

Bu ilişki bu şekilde yürürken, A bankasına bütün mevduatını geçirmiş olan şirkete, B bankası gelip, “seni kandırmışlar, iki tane klima, bir tane halıyla olur mu bu işler, ben sana iki servis aracı, beş tane de bilgisayar veririm”, “ne diyorsun, o zaman sana geçelim” şeklinde diyaloglar yaşanmaya başlıyor. Hâlbuki ilkinde bir fizibilite yapılmış vaziyette ve iki yıl adamın maaş hesapları bende kalsa bu verdiğim promosyonu böylece çıkarabilirim gibi bir takım ince hesaplarla bu verilen mallar verilmiş. Daha da beteri, ilk banka gelip de, “Hani sizin hesaplar bizde kalacaktı, başka bankaya taşımışsınız” dediğinde,” biz sizinle daha çok çalışırız dert etmeyin bir şey olmaz” yanıtı aldığı anda oluyor. Yani verdiği o malları da geri alamıyorlar. Bir oluyor, beş oluyor, sekiz oluyor, en sonunda biz kendi kendimize buna çözüm üretelim noktasına giriyor sektör ve diyorlar ki, “maaş meselesinde protokollü ise protokollü olduğunu birbirimize beyan edelim, protokol süresini de söyleyelim. Sonunda da tekrar kapışalım, çünkü haksız rekabet teşkil eder birisinin mevcut sözleşmesini kasten sonlandırmak.” Hakikaten de bunun Borçlar Kanunu’nda, Ticaret Kanunu’nda hatta suretlerinde dahi yeri var. Dolayısıyla bu hile midir değil midir, bu rekabeti bozucu mudur yoksa haksız rekabeti engelleyici midir,

rekabeti kısıtlama sınırıyla haksız rekabeti engelleme sınırları nasıl çizilmelidir gibi tartışmalara yol açan bir soruşturma. Rekabet otoritesi dedi ki: “bu da rekabetin bir unsurudur, ben illa mal vereceksin diyemem ama verecekseniz ve bu bir rekabet parametresine dönüştüyse, buradan geri çekilirken kendi kendine geri çekilmeli ve arkanı dönmeden çıkmalıydın. Bunu kolektif bir çekilmeye dönüştürdüğünüz zaman veyahut düzenlemeye tabi tuttuğunuz zaman bu bir problemdir”. Burada çok fazla delillerle ilgili, içerikle ilgili tartışılan mesele var ama sonuç itibarıyla bu karar ilk uyarı atışıydı. Ancak dediğim gibi uyarı atışı çok gürültülü olmadı. “Rekabet Kurumu bankacılığa da dokunuyormuş” dedi sektör ama “buna mı dokundunuz, maaş protokolü dediğin nedir ki, zaten maaş hesaplarının bizim toplam faaliyetimiz içerisindeki oranı nedir, bu soruşturmanın dünyada eşi benzeri var mıdır” gibi sorulara takıldı. Halbuki Oğuz Bey’in 2013 depremi olarak adlandırdığı o soruşturmada, artık çok tipik bütün dünyada açılan soruşturmalara benzer bir soruşturma açılmış oldu.

Teşebbüs Birlikleri – Kararlar (I)

- **TBB Risk Merkezi Kararları** (14-40/741-332, 16.10.2014; 16-14/217-94, 20.04.2016)

2014 Kararı

Söz konusu karar TBB nezdinde kurulan Risk Merkezinde finansal kuruluşların müşterilerine ait risk bilgilerinin toplanması ve söz konusu bilgilerin yine finansal kuruluşlarla rapor halinde paylaşılmasına ilişkindir. Söz konusu bilgi paylaşımının;

- Aynı piyasada faaliyet gösteren rakiplerle yapıldığı,
- Kamuya açık olmadığı, yalnızca üyeler arasında gerçekleştiği,
- Sadece geçmişe ilişkin bilgi içerdiği,
- Aylık bazda ve verilerin toplanmasından 2 ay sonra gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu işleme Kurul tarafından **menfi tespit belgesi** verilmiştir.

2016 Kararı

Risk Merkezi tarafından alınan Yönetim Kurulu kararı uyarınca Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.'den üye iş yeri ciro bilgilerine ilişkin **dönem, üye işyerinin kimlik numarası, üye işyeri cirosu ve cironun kaynağı banka sayısı bilgilerinin**, paylaşımına **menfi tespit belgesi** verilmiştir.

- Risk Merkezi tarafından paylaşılacak verilerin rekabet hukuku alanında “bilgi değişimi” kapsamında olabileceği,
- Veri paylaşımı aynı finansal hizmet piyasalarında faaliyet yürüten rakiplere yapılmakta ve ciro bilgileri aylık bazda, her ay, o ayı takip eden ayın içerisinde paylaşımında olduğu belirtilmiş,
- Teşebbüs birliği niteliğini haiz Risk Merkezinin topladığı ve paylaştığı veriler konusunda yetkili ve/veya görevli olup olmadığını **incelenerek**, 5411 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik kapsamında yetkili olduğu kanaati getirilmiştir,
- “Kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların kararlarının, ...rekabeti ihlal edebilecek nitelikte olup olmadığının değerlendirilmesine ilişkin olarak...; teşebbüs birliklerine kendi mevzuatları ile rekabet ihlatı sayılabilecek konulara ilişkin yetkiler verilebildiği görülmüş, ancak ilgili karar veya uygulamaların özel hukuki düzenlemeler ile teşebbüs birliklerine tanınan yetkiler kapsamında olması nedeniyle 4054 sayılı Kanun’a aykırılık teşkil etmediği sonucuna ulaşıldığı anlaşılmıştır.”

Burada yine çok kısa bahsetmek lazım, teşebbüs birliklerinin kararları yönünden rekabet otoritesi epey karar tesis etti. Soruşturmalardaki sert tavrının aksine, gelip de sektör kendisine danıştığı zaman rekabet otoritesi epey ağırlayıcı, oldurmaya çalışan bir tavırdadır. Kararların bütününe baktığımız zaman, bazı kararlar zaten öyle olması gereken kararlar, bazıları sınırda. Yani vermezsen vermezsin ama yine bunun yapılabilmesi iyidir dedi rekabet otoritesi. Mesela zaten muafiyet vermesi lazım diyeceğiniz kararlardan biri, 2014 TBB Risk Merkezi kararıydı.

2014 TBB Risk Merkezi kararında zaten iki ay sonra gerçekleşen bir veri değişimi vardı. Buna zaten her şartta muafiyet alınabilmesi beklenirdi. Nitekim menfi tespit verildi. İki aylık bilgilerin paylaşıldığı, zaten piyasayı etkileyecek, 4. maddeyi ihlal edecek bir güncelliği de kalmış olmaz diye düşünüldü. 2016 kararında yine benzer şekilde Risk Merkezi tarafından bu sefer dönem üye işyerinin kimlik numarası, üye işyeri cirosu, cironun kaynağı, banka sayısı vs. konusuna bakıldı. Bu da yine verilmesi beklenen kararlardan. Akabinde yabancı para çek takas işlemleriyle ilgili 2016 kararı var, daha önce anlatıldı çok fazla detayına girmeyeceğim.

Teşebbüs Birlikleri – Kararlar (II)

- Türkiye Bankalar Birliği, Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. gibi teşebbüs birliklerinin aldığı bazı kararlar 4. madde kapsamında “mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının” belirlenmesi anlamına gelebilecek olsa da bunlara bireysel muafiyet tanınması mümkündür.
- **TBB kararı (16-26/441-199, 04.08.2016):** TBB yönetim kurulunun takas komisyon ücretine ilişkin tavsiye kararına, ilgili karar fiyat tespitine yol açabilecek bir teşebbüs birliği kararı niteliğinde olsa dahi (TBB tarafından yabancı para çek takas işlemi bakımından birbirine rakip konumda bulunan bankalara işlem bazında alınacak komisyon ücreti tavsiye edilmektedir) 4054 sayılı Kanun’un 5. maddesindeki koşulları taşımasından iki yıl süre ile bireysel muafiyet tanınmıştır.
- **BKM ortak takas komisyonu kararı (15-09/129-58, 26.02.2015)** ile BKM yönetim kurulunun banka kartlarına ilişkin ortak takas komisyonu belirlemesinin Kanun’un 4. maddesine aykırılık oluşturmamasına rağmen 5. maddedeki tüm koşulları sağlamasından dolayı bu işleme,
 - banka kartı takas komisyonu oranının BKM’nin internet sitesinde duyurulması, ve
 - verilerin elde edilmesinde kullanılan formülün bağımsız denetimden geçmesi koşullarıylabeş yıl süreyle bireysel muafiyet tanınmıştır.

BKM ortak takas komisyonu kararı var. Banka kartı takas komisyonu oranının BKM’nin internet sitesinde duyurulması, verilerin elde edilmesinde kullanılan formülün bağımsız denetimden geçmesi koşullarıyla 5 yıl muafiyet tanındı. Mesela bu yaratıcı ve iyi bir karar, “burada bir menfaat var” diyerek rekabet otoritesinin baktığı kararlardan bir tanesi. 5. maddenin ana hatlarını anlatmayacağım ama burada gördüğünüz çeşitli konularda muafiyetler verildi.

5. Madde Kapsamında Muafiyet

➤ *Bazı örnekler...*

- Bankalar arası kredi kartı işbirliği anlaşmaları
- Bankalar arası ATM paylaşım anlaşması
- Bankalar ve sigorta/emeklilik şirketleri arasındaki acentelik sözleşmeleri
- Bankaların ortak takas komisyonu belirlemesi

Özellikle bankalar ve sigorta emeklilik şirketleri arasındaki acentelik sözleşmeleri yönünden muafiyet verilen karar enteresandır. Mesela Garanti Bankası “ben Eureka’nın münhasır acentesi oldum, artık Garanti’de sağlık dışı sigortalar kapsamında Eureka verilecek ” dediği noktada, bununla ilgili olarak etkilerine de bakıp muafiyet verilmiştir. Yahut ATM paylaşım anlaşması yine enteresandır, sonuç itibariyle birbirlerinin kartıyla birbirlerinin ATM’lerinde para çekme imkânı olması ama bunun bir hizmet ücretine tabi olması, o ücretin de beraber belirlenmesi meselesi var. Yine muafiyet alınmıştır. Kredi kartı işbirliği anlaşmaları yönünden Odeabank kararı özellikle burada dikkat çekici.

5. Madde Kapsamında Muafiyet

Rakipler Arasında İmzalanan İşbirliği Sözleşmeleri

Akbank/Odea Bank (13-55/769-328, 27.09.2013)

- Karar Akbank ile Odea Bank arasında imzalanan "Bank'o Card Axess Kredi Kartı İşbirliği ve Marka Lisans Sözleşmesine" muafiyet tanınması talebine ilişkindir.

- Bildirim konusu sözleşme ile Odea Bank tarafından çıkarılan Bank'o Card Axess kredi kartlarının, kuralları ve işleyişi Akbank tarafından belirlenen Axess kredi kartı uygulamalarından ve bu uygulamaların altyapısından yararlanarak Axess üye işyerlerinde kullanılabilmesini, bu kullanım esnasında tarafların hak ve yükümlülüklerini ve "Axess" markasının Odea Bank tarafından kullanımına ilişkin esasları düzenlenmektedir.

Kurul tarafından,

- Söz konusu işbirliğinin taraf bankalara bir maliyet avantajı sunacağına ve bankaların kaynaklarını daha etkin bir şekilde kullanmalarına olanak tanıyacağına,
- Bu işbirliği ile ekonomik iyileşme ve gelişmeyi sağlanacağına,
- Türkiye'nin en yaygın üye işyeri ağlarından birine dâhil olarak alışveriş yapma imkânına sahip olmalarının tüketici yararı açısından önemli bir husus olduğuna ve tüketicinin de bu işbirliğinden fayda sağlayacağına,
- Farklı ürünlerin piyasaya çıktığı sürekli devinim içindeki pazarın yapısının daha az rekabetçi bir hale dönüştürülmeyeceğine,
- Rekabetin zorunlu olandan fazla sınırlanmadığına ve bu sebeplerle sözleşmeye bireysel muafiyet tanınmasına karar verilmiştir.

21

Alt alta okuduğunuz zaman, demek ki Kurul bu türden bütün yaklaşımlarda muafiyet verecek dedirten türde, taraflara özgü değil, sektöre yönelik bir yaklaşım içerisine giriyor. "Söz konusu işbirliği taraf bankalara maliyet avantajı sunar, bankaların kaynaklarını daha etkin bir şekilde kullanmalarına olanak tanır" gibi ifadeleri okuduğunuzda, bu türden anlaşmaların hepsi için geçerli ama bu yalnızca Odeabank -Akbank özelinde değil. "Bu işbirliği ekonomik iyileşme ve gelişme sağlar", yine anlaşmayla ve sektörle alakalı bir konu. "Türkiye'nin en yaygın üç üye işyeri ağlarından birine dâhil olarak alışveriş yapma imkânına sahip olmalarının...", şimdi en yaygınında bile oluyorsa evveliyatla diğerlerinde olacağını düşünmek lazım, "tüketici yararı açısından önemli bir husus olduğunu ve tüketicinin de bu işbirliğinden fayda sağlayacağını...", farklı ürünlerin piyasaya çıktığı sürekli devinim içindeki pazarın yapısını konuşuyoruz yine Akbank Odeabank değil. Son olarak, "daha az rekabetçi bir hale dönüştürülmeyeceğini, rekabetin zorunlu olandan fazla sınırlanmayacağını...", ifadesinden bu türden sözleşmelere genel olarak bireysel muafiyet verileceğini düşünmek mümkün.

5. Madde Kapsamında Muafiyet

➤ ATM paylaşım anlaşmaları (13-25/347-163, 02.05.2013)

- Bankaların sahip oldukları ATM ağlarının diğer banka müşterilerinin banka kartı aracılığıyla nakit çekim ve bakiye sorma hizmetlerine açılması amacıyla yapılan ATM Banka Kartı Paylaşımı Platformu Protokolüne süresiz olarak bireysel muafiyet tanınması talep edilmiştir.
- Kurul, ATM Banka Kartı Paylaşımı Platformu Protokolüne katılan bankaların birbirlerinden alacakları ücretlerin birlikte belirlenmesinin pazara giriş engeli yarattığı ve bu durumun 4. maddeye aykırılık teşkil ettiğine kanaat getirmiştir.

Ancak,

- ✓ sabit maliyetlerin işlem sayısı arttıkça düştüğü,
 - ✓ ATM şebekesinin paylaşılmasının işlem sayısını arttıracığından kârlı olmayan bir ATM şebekesinin kârlı hale geleceği,
 - ✓ paylaşımına açık bir ATM ağının müşterilerin hesaplarına ulaşmasını sağlayacağı,
- gibi olumlu koşulların varlığı neticesinde Kanun'un 5. maddesi kapsamında anlaşmanın muafiyet hükümlerinden faydalanabileceğine karar vermiştir.

ELİG

Çelik Anket Bilim

22

5. Madde Kapsamında Muafiyet

Sıkça karşılaşılan örnek: bankaların münhasıran bir sigorta şirketinin acenteliğini yapmasına yönelik sözleşmeler

Garanti Bankası – Eureka Sigorta (16-09/152-67, 10.03.2016)

-Garanti ve Eureka arasında Garanti müşterilerine sunulacak olan hayat dışı sigortaları acenteliği sözleşmesine muafiyet tanınması talebi

- 01.03.2016 tarihinden 21.06.2027 tarihine kadar geçerli olmak üzere Garanti, Eureka'nun sunduğu hayat dışı sigorta poliçeleri ve benzer ürünlerinin pazarlanması, promosyonu, dağıtımı ve satışı için acente olarak atanmıştır.
- Söz konusu Sigorta Acentelik Sözleşmesi kapsamında başka hiçbir sigorta şirketinin hayat dışı sigorta ürünleri, Garanti'nin şubelerinde satılmayacaktır.
- Ticari ve mali riskler Eureka tarafından üstlenilmektedir. Dolayısıyla Sigorta Acentelik Sözleşmesi ile müvekkil hesabına aracılık ettiği ya da akdettiği sözleşmelere ilişkin olarak acenteye getirilen sınırlamalar, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında değildir.
- Bununla birlikte, sözleşme süresi yaklaşık 11 yıl ve bu süre zarfında Garanti'ye rekabet etmeme yükümlülüğü getirilmiş olmasından, sözleşme Kanun'un 4. maddesi kapsamına girdiği belirtilerek, 5. maddesi kapsamında bireysel muafiyet şartlarını karşılamasından, muafiyet tanınmıştır.

- ❖ **Kurulun münhasırlık içeren acentelik sözleşmelerine 15 - 20 yıl için bireysel muafiyet tanıdığı kararlar olmuştur.**

ELİG

Çelik Anket Bilim

23

UYAP kararı, hâkim durumun kötü kullanılması meselesi bakımından enteresan bir karar.

6. Madde Kapsamında Hakim Durumun Kötüye Kullanılması

- Bankacılık sektöründe, hakim durumun kötüye kullanılmasına ilişkin rekabet meseleleri pazarın oligopolistik yapısı nedeni ile sıklıkla ortaya çıkmamaktadır.
- *Bağlama (Bundling) Uygulamaları*
 - Hakim durumu kötüye kullandığı iddia edilen teşebbüsün öncelikle hakim durumda bulunup bulunmadığı, hakim durumda olduğu kanısına varıldığı ihtimalde ise, bu hakim durumun kötüye kullanılıp kullanılmadığı incelenmektedir.
 - **UYAP kararı (11-33/718-224, 02.06.2011):** Adalet Bakanlığının UYAP hizmetini münhasıran yürüten bankanın tüketicilere internet bankacılığı sözleşmesinden sonra şifre alım aşamasında bankamatik kartını da alım koşulu getirmesinin Kanun'un 6/1-c bendi uyarınca;
 - ✓ bankanın hakim durumda olmadığı,
 - ✓ tüketicilerin birden fazla bankada hesaplarının bulunmasının sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğu (multi-homing) ve
 - ✓ söz konusu hizmet için tahsil edilen ücretin tüketicinin sömürülmesi anlamına gelmediğisonuçlarına varılmış ve soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir.

ELİĞ

Özellik - Analiz - Değerlendirme

25

Oğuz Bey'in söylediğini bence hiç akıldan çıkarmamak lazım: Tüm bankaların aktiflerini topladığınız zaman Avrupa'nın 17. büyük bankası ediyorsun. Önce bir kendini evrende tanımlayacaksın ki meselelerini de doğru analiz edebilesin. Her şeyi kendi merkezine çeken, her analizi kendi üzerinden çözen bir yerde olduğu takdirde sektörü sakat bırakıyor da olabilir düzenleyici otoriteler. Adalet Bakanlığının UYAP hizmetini, münhasıran belli bir bankanın yürüttüğü ve tüketicilerine de internet bankacılığı sözleşmesinden sonra şifre aşamasında bankamatik kartını alım koşulu getirdiği bir sisteme çevirmesi konusu konuşuluyor. Burada hâkim durumun mevcut olmadığından bahisle, dosya toparlanıyor. Tabi buradan Passolig gibi başka tartışmalara da girebiliriz ama şu an değil. Genel olarak hâkim durumun kötüye kullanılması örnekleri ne oldu dersanız, bankaların kredi işlemlerinde kendi belirledikleri sigorta şirketiyle çalışılmasını zorunlu tutması "bu bir bağlama işlemi midir" diye tartışıldı ama hâkim durumda olan yok. Bir de sigortacılıkta da hâkim durumda kimse bulamıyorsunuz. Dolayısıyla bu yürümedi. Her bankanın kendi grubuna fon sağlamak suretiyle diğer reel sektör firmalarına kredi açmaması, kendi grubuna rekabet avantajı yaratması, faiz ve komisyon oranlarını yüksek belirleme, aşırı fiyatlandırma yapma iddiaları, bunlar hep hakim kaldılar. Yürümemesinin ana sebebi de dediğim gibi hâkim durumda bir oyuncu olmaması oldu. Bu tabi çok tartışılan bir konu. Sizi sıkmadığımı ümit ederim, sabrınız için teşekkür ederim.

ESİN AYGÜN: Gönenç Bey'e çok teşekkür ediyoruz, özellikle ispat standardına ilişkin tartışmalara değindiği ve T-Mobile hattına vurgu yaptığı için. Zira 2013 kararının uyum alanındaki etkilerinin oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz. Danıştay sürecinin tamamlanması ve beraberinde özel hukuk tazminat tartışmalarını getirmesi noktasında kararın rekabet hukuku adına daha fazla söyleyeceği şeyler var. Hepinize bizi dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.